

Aan de slag met:

Groepsvorming

108 werkvormen om van
een klas een
TOP Groep
te maken

Jelly Bijlma

Aan de Slag met: Groepsvorming!

**108 Werkvormen om
van een klas een
TOP-Groep
te maken**

Jelly Bijlsma

JBC&T Begeleiding, Coaching & Training

e-mail adres info@jbct.nl

website www.klassenkracht.nl

facebook pagina <https://www.facebook.com/Groepsvorming>

blog <http://jellybijlsma.wordpress.com>

Voorwoord

Hier ligt de *eerste versie* van **Aan de slag met: Groepsvorming!**

108 werkvormen om van een klas een TOP-Groep te maken. Zeg maar de 1.0 versie. Want nu het af is kom ik alweer zoveel leuke werkvormen en ideeën tegen om het nòg beter en mooier en leuker etc. te maken... Dus perfect is het zeker niet, maar wel heel erg bruikbaar volgens mij!

Dit is een praktijkboek. Ik ga hier niet in op de theorie van groepsdynamica, de groepsontwikkelingsfasen of het onderwaterprogramma van een groep. Ook ga ik hier niets vertellen over mijn **RESPECT-aanpak**. Daarvoor verwijs ik je naar mijn website en ga ik dit uitgebreid beschrijven in mijn boek **Klasse(n)Kracht!** dat in het voorjaar 2015 op de markt komt.

Ruim een jaar geleden vatte ik het idee op, om werkvormen te verzamelen. Ik begeleid o.a. teams en leerkrachten die met groepen 'vastgelopen' zijn. Leerkrachten hebben hun handen vol aan de groep en niet meer de energie om allerlei boeken te gaan lezen of websites af te struinen en dus ging ik aan de slag. En van een word-bestandje is het nu een e-book geworden! Het is bestemd en geschikt voor leerkrachten, intern begeleiders, ambulant begeleiders en directeuren die een Sociaal Krachtig en Veilig Leer en Leefklimaat in hun school willen realiseren en de dynamiek van groepsvorming steeds beter willen begrijpen en begeleiden

Elke week, meerdere oefeningen, als je wilt. Mijn **wens** is dat veel leerkrachten hier gebruik van gaan maken ter ondersteuning van het groepsvormingsproces.

De werkvormen zijn de afgelopen jaren verzameld, doordat ik ze gezien heb bij leerkrachten of omdat ze me verteld zijn, gestuurd zijn via de email of als reactie achtergelaten op mijn blog. De bronnen die ik weet heb ik achter in het boek genoemd.

Waarom 108 werkvormen? Op mijn facebook plaatste ik op een regenachtige zondag het bericht dat ik bezig was met 102 werkvormen voor Groepsvorming. Ik kreeg de vraag van Paul Strijbos waarom 102? 108 is veel krachtiger. En hij stuurde mij een link en ik ging lezen. Ik las dat 108 een heilig getal is:

- De Mala (bidsnoer) bevat 108 kralen die gebruikt wordt voor meditatie.
- 108 is een Harshadgetal, een getal dat deelbaar is door de som van zijn cijfers. Harshid betekent in het Sanskriet Grote Vreugde.
- Er wordt gezegd dat de mens 108 verschillende emoties kent: 36 gerelateerd aan het verleden, 36 gerelateerd aan het heden en 36 gerelateerd aan de toekomst.
- In Japan slaat de klok aan het eind van het schooljaar 108 keer. Hiermee wordt het oude jaar afgesloten en het nieuwe ingeluid.
- Het lichaam heeft volgens de Ayurveda 108 drukpunten waar de geest en het lichaam elkaar raken om leven te geven.
- Voor meer uitleggen zie <http://www.leyoga.nl/leyoga/blog/108/>

En zo besloot ik nog even door te gaan tot 108. Als je wilt kun je 20 weken lang, elke dag een werkvorm inzetten voor groepsvorming. Ik heb geprobeerd zowel aan het jonge kind als aan het oudere kind te denken. Bij de kennismakings oefeningen is me dat goed gelukt. Daarna heb ik het meer losgelaten. Ik vertrouw er op dat leerkrachten in staat zijn de oefeningen geschikt te maken voor hun leeftijdsgroep. Bovendien zijn ontwikkelingspsychologische bepaalde fasen voor het jonge kind niet relevant.

Ik hoop dat heel veel leerkrachten dit e-book bij mij aanvragen en dat deze werkvormen het makkelijker maken om samen met kinderen actief regie te voeren op groepsvorming. Ik wens je er veel plezier mee! En heb je aanvullingen, meer creatieve werkvormen dan hoor ik het graag via jelly.bijlsma@jbct.nl.

Wil je iets terug doen? Laat een

achter op mijn facebookpagina.

Inhoudsopgave

	Inleiding	
	Forming	9
	<i>Kennismakings activiteiten Onderbouw</i>	
1	Naamspel	10
2	Hoe heet jij?	11
3	Hallo daar!	12
4	Dit ben ik-1	13
5	Wie is wie?	14
6	Wat hoort bij jou?	14
7	Vakantie	15
8	Tik tik wie ben ik?	15
9	Naampje klap	16
10	Heb jij dat ook?	17
11	De zon schijnt op...	17
12	Ik hou van...	18
13	Wie is het?	19
14	Dit ben ik -2	20
15	Ballon hoog houden	20
	<i>Kennismakingsactiviteiten Bovenbouw</i>	
16	Het vallende blad	21
17	Dit ben ik -3	21
18	Ballen gooien door de kring	22
19	Amerikaans Liften	23
20	Handafdruk	24
21	Voorstellen	25
22	Naam Rebus	25
23	Krantenmep	26
24	Spinnenweb	26
25	Binnen/Buitenkring	27
26	Namen Noemen	28
27	Ik ga op reis en neem mee...	28
28	Namen dans	29

29	Wooshen	29
30	Ik heet....	30
31	Wat is waar?	31
32	Ik ben anders en toch lijken we op elkaar	32
33	Interview	33
34	Gezocht/Aangeboden	34
35	Op één lijn staan - 1	35
36	Op één lijn staan - 2	35
	Storming en Norming	37
	<i>Hoe maak je ruzie?</i>	38
37	Maak een spel	41
38	Gezelschaps spelletjes	41
39	Wat is het probleem?	41
40	Situaties en Problemen	42
41	Oplossingen bedenken	43
42	Emotie spel	44
43	Emotie in het spel	44
44	Lekker in je vel spel	45
45	Lekker in je vel poster	46
46	Eigenwijsjes	47
47	Emotions Board Game	48
48	Hints	49
	<i>Samenwerken en Coöperatieve Werkvormen</i>	50
49	In de knoop Uit de knoop	51
50	Kring van knieën	51
51	Samen tekenen	52
52	Potlodenketting	52
53	Ballengooien door de kring	53
54	Tandemleren	54
55	Denken – Delen -Uitwisselen	54
56	Flitsen	55
57	Om-de-beurt	56
58	Dobbelen	56
59	Duo's	57
60	Imiteer	57

61	Interviews	58
62	Woordenweb	59
63	Brainstorm	59
64	Genummerde hoofden	60
65	Legpuzzel	61
66	Placemat	61
67	Puzzels	62
68	Rotonde	63
69	Binnen Cirkel – Buiten Cirkel	63
70	Hoeken	64
71	Wandel Wissel Uit	64
72	Tellen in een groep	65
73	Kleurentikkertje	65
74	Paardenrace	66
75	BoemBoemBoem	67
	Performing	69
	Complimenten geven	70
76	Complimenten geven	71
77	Complimenten lootjes I	72
78	Complimenten lootjes II	72
79	Complimenten geven III	73
80	Kind van de Dag	73
81	Complimentenspel	73
82	Complimentensleutel	75
83	Complimentenposter	76
84	Tegoedbon	77
85	Beloningspot	78
86	Positieve Dagafsluiting	78
87	Complimentenharmonie	79
88	Zonnetje van de week	79
89	Bloemenmuur	80
90	Geheime vriend van de week	80
91	Ik waardeer....	81
92	Eigenwaarde	82
93	Sociaal Groepsboek	83

93	Sociaal groepsboek	83
94	Blinddoeken	83
95	De Rij	84
96	Blinddoeken I	85
97	Blinddoeken II	85
98	Blinddoeken III	86
99	Vertrouwen I	87
100	Vertrouwen II	88
	Besluitvorming/Beslissingen leren nemen	89
101	De Rechtszaak	90
102	Probleem oplossen	90
103	Dit of Dat?	91
	The Marshmallow Test	91
	Moreel Redeneren	92
104	Duivels Dilemma I	93
105	Duivels Dilemma II	93
106	Duivels Dilemma II	94
107	Vervoer	94
	Besluitvormingsproces	96
108	Groepsvergadering	97
	Wie is Jelly Bijlsma	98

Forming

Sfeer in de groep is nog onzeker, aarzelend, de kat uit de boom kijkend, angst, afhankelijkheid van de groepsleider.

- ☐ Kennismakingsgesprekken: Voorstellen, hobbies, sporten, familie, lievelingseten.
- ☐ Elkaar vragen stellen
- ☐ Raadsels opgeven over elkaar.
- ☐ Over de inrichting van het lokaal: wat is wel leuk, wat niet, wat kan er anders, beter.
- ☐ Regels over omgaan met elkaar: Maak er een mooie poster van.
  - ik luister naar jou;
  - ik kijk jou aan;
  - ik stel een vraag.Visualiseren d.m.v. posters.
- ☐ Samen klassenregels bedenken en visualiseren.
- ☐ Maak een takenlijst voor in de klas. Verdeel de taken eerlijk.

1. Naamspel

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking
Materiaal:	Een grote bal om te rollen, grote ruimte
Tijd:	10 minuten

Instructie:

De kinderen zitten in een kring op de grond, of op stoelen. Er is een grote bal en ruimte in het midden van de kring om de bal heen weer te rollen. Doe het spel voor. Zeg: "Ik ben .....(noem uw eigen naam) en ik ken .....'(noem de naam van een kind in de kring) Rol de bal naar het kind toe. Nu is het de beurt aan dit kind om te zeggen: "Ik ben.....en ik ken....." het rolt daarna de bal naar het kind wiens naam hij noemt. Het spel gaat door tot iedereen geweest is.

Variant 1: Gebruik in plaats van een bal een fles. Plaats deze midden in de kring en laat deze rond draaien. Voordat je de fles draait stel je de vraag: 'hoe heet jij?. Wanneer de fles tot stilstand komt antwoord het kind waar de flessenhals naar toe wijst: 'Ik heet... en hoe heet jij?'. Dit kind draait de fles rond.

Variant 2 : De leerling rechts van de leerkracht noemt een naam van een leerling in de kring. De leerkracht rol de bal naar dat kind en zegt : Ik ben..... (noem uw eigen naam) en ik rol de bal naar.....(noem naam van het kind). Als deze de bal heeft, noemt degene die rechts van de leerling met de bal zit een naam van een leerling uit de kring, die de bal nog niet gehad heeft. De leerkracht komt als laatste aan de beurt. De leerling die dus als laatste aan de beurt is om te rollen, rolt naar de leerkracht.

Het spel kan herhaald worden

Nabespreking:

- Vond je het lastig om in de gaten te houden van wie de naam nog niet genoemd was?
- Wist je gelijk wie het was of moest je even nadenken?
- Zat je tijdens het spel al te bedenken van wie jij de naam zou noemen?

2. Hoe heet jij?

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking
Materiaal:	Stoelen in een Kring
Tijd:	10 minuten

Instructie:

De stoelen staan in een kring. Alle kinderen zitten bij elkaar op de grond in het midden. Eén kind zit op een stoel in de kring. Het kind staat op en stapt naar een kind in de groep toe, geeft het een hand en zegt: 'Ik ben....(het kind noemt zijn naam). Wie ben jij? Zeg gerust je naam aan mij!'

Alle kinderen in de groep mogen het rijmpje mee opzeggen. Het kan ook gezongen worden.

Het kind dat zijn naam gezegd heeft, komt nu naast het eerste kind in de ruimte buiten de groep staan. Het kiest op zijn beurt een kind uit de groep, geeft deze een hand en zegt het gedichtje op. De hele groep doet weer mee. Het spel gaat door tot alle kinderen in een kring staan of zitten.

3. Hallo daar!

Groepsfase: **Forming**

Doel: **Kennismaking;** Een spel waarbij kinderen elkaar op verschillende manieren begroeten

Materiaal: **Stoelen in een Kring**

Tijd: **5 – 10 minuten**

Instructie:

De kinderen lopen door elkaar in de ruimte. Op een teken (bijvoorbeeld klappen in de handen) staan de kinderen stil en kijken naar de begroetingsvorm die je voordoet. Knik bijvoorbeeld met je hoofd. Daarna lopen de kinderen. Als ze nu iemand tegenkomen begroeten ze de leering op deze manier en noemen daarbij eventueel elkaars naam.

Bij iedere opdracht kun je ook een andere plaats verzinnen waar de kinderen zich bevinden: op straat, in een paleis, in het bos etc.

Nabespreking:

Welke manier van begroeten vond je leuk?

Hoe begroet jij een kind dat je tegenkomt op straat?

Hoe begroet jij een volwassene die je tegenkomt op straat?

Hoe vind jij het om door iemand begroet te worden?

4. Dit ben ik - 1!

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking; Kinderen leren om aan andere kinderen te laten zien wie ze zijn
Materiaal:	Tekenpapier, potloden, kleurpotloden, kopieerblad van een spiegel, spiegeltjes
Tijd:	30 minuten

Instructie:

Maak eerst samen met de kinderen een tekening van jouw gezicht. Teken hiervoor een groot ovaal op het bord of op een vel papier. Stel de volgende vragen:

Welke kleur haar heb ik? Is mijn haar steil of krult het?

Hoe teken ik de vorm van mijn wenkbrauwen? Laat kinderen ontdekken dat de vorm samenhangt met gezichtsuitdrukkingen

Welke kleur hebben mijn ogen? Hoe kan ik mijn neus tekenen? Hoe teken ik mijn mond? Lachend? Mis ik tanden? Wat kan ik nog meer tekenen?

Bril? Sproetjes? Rimpels?

Vervolgens tekenen de kinderen hun eigen gezicht. Dit kan op een vel papier of op een kopieerblad met spiegel. Ze werken met potlood en kleuren het resultaat in met kleurpotlood. De kinderen kunnen de spiegel gebruiken.

Variant 2: maak tweetallen. Eén kind is model en het andere kind tekent het kind dat model staat. Als de tekening af is, worden de rollen gewisseld.

Variant 3: tekeningen voorzien van geboortedatum en in volgorde ophangen in de klas

5. Wie is Wie?

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	Tekeningen uit de opdracht Dit ben ik
Tijd:	15 – 30 minuten

Instructie:

Kinderen bekijken elkaars tekeningen en raden wie er getekend is.
Wie herken je op de tekening? Waaraan herken je het kind op de tekening?

6. Wat hoort bij jou?

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	Kopieerblad met plaatjes
Tijd:	15 – 30 minuten

Instructie:

Maak een kopieerblad met plaatjes. Opdracht is kleur de plaatjes die bij jou passen of zet er een kruisje bij.

Variant 1: Uit tijdschriften plaatjes laten knippen die bij jou passen en die kunnen ook weer bij de tekening geplakt worden

Variant 2: Foto's meenemen van thuis van vader, moeder, broertjes, zusjes, belangrijke knuffels, huisdieren, van dingen waar je graag mee speelt etc. (en die kunnen ook weer bij de tekening van Wie is Wie gebruikt worden)

7. Vakantie

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	Wereldkaart, vakantiefoto's, buddies
Tijd:	5 – 10 minuten

Instructie:

Hang een wereldkaart op in de klas. Vraag de kinderen waar ze geweest zijn op vakantie. Zet de namen van de kinderen in de landen waar ze op vakantie geweest zijn. Laat de kinderen vakantiefoto's meenemen van huis. Hang die bij de landen en de namen van de kinderen. Maximaal 3.

Bespreek elke dag één of meer landen waar kinderen geweest zijn, daar kunnen ook weer activiteiten bij verzonnen worden (eten, dansen, kleding, gebouwen, natuur etc).

8. Tik Tik Wie ben ik

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking en Concentratie
Materiaal:	Bal
Tijd:	5 minuten

Instructie:

Eén kind doet de ogen dicht. Een ander kind tikt op de rug en zegt: "Tik, tik, wie ben ik?" Het kind moet raden wie het is. Goed geraden? nog een keer! Fout geraden? Het kind dat getikt heeft is aan de beurt.

9. Naampje klap

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking; naam klappen
Materiaal:	Stoelen in een Kring
Tijd:	5 – 10 minuten

Instructie:

De kinderen zitten in een kring. Begin als leerkracht met het noemen van je naam. Klap daarbij op iedere lettergreep in je handen. De kinderen mogen meeklappen. Ga daarna het rijtje af. Ieder kind noemt eerst zijn naam. Daarna herhaalt de hele klas de naam van het kind en ze klappen daarbij op iedere lettergreep in hun handen.

Zet ook een stoel in de kring voor kinderen die afwezig zijn. Ook hun namen worden zo genoemd.

Variant: Alle kinderen met één lettergreep in hun naam gaan staan. De groep noemt om de beurt nog een keer al deze namen terwijl er steeds één keer geklapt wordt. Daarna gaan alle kinderen met twee lettergrepen in hun naam staan. Etc.

10. Heb jij dat ook?

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	Stoelen in een Kring
Tijd:	5 – 10 minuten

Instructie:

De kinderen zitten in een kring. Je noemt een kenmerk en geeft een opdracht. Kinderen die voldoen aan het kenmerk voeren de opdracht uit.

Mogelijke opdrachten

- Kinderen met een blauwe broek zwaaien met hun armen
- Kinderen met klittenbandschoenen springen zo hoog als ze kunnen
- Kinderen met bruine ogen knipperen met hun ogen, etc.

11. De zon schijnt op...

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	geen
Tijd:	5 – 15 minuten

Instructie:

Ga als leerkracht in het midden van het klaslokaal staan. Op het moment dat jij zegt: "de zon schijnt op ..... iedereen die sportschoenen aan heeft"; staan alle leerlingen op die sportschoenen aan hebben. Vervolgens moeten zij van plaats wisselen met iemand die ook is opgestaan. Als je zelf ook meedoet blijft er één iemand over. Die gaat dan in het midden staan en zegt: "de zon schijnt op iedereen die.....heeft".

Voorbeelden van de zon schijnt op:

- Iedereen die sportschoenen aan heeft

- Iedereen die op vakantie is geweest
- Iedereen die van dansen houdt
- Iedereen die van buitenspelen houdt
- Iedereen met een bril
- Etc.

Variant: Je kunt zelf ook meedoen en aangeven dat vanaf enig moment degene die als laatste zit de nieuwe spelleider is en dus moet bepalen “op wie de zon schijnt...”.

12. Ik hou van...

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	geen
Tijd:	5 minuten

Instructie:

Je doet een uitspraak. Als leerlingen het eens zijn met je uitspraak dan mogen ze gaan ze staan. Twijfelen ze over de uitspraak of zijn ze het niet helemaal eens met je uitspraak dan gaan ze half staan, dus met de knieën gebogen. En als ze het helemaal niet eens zijn met je uitspraak dan blijven ze zitten.

De spelleider zegt: “ik hou van .....”

Voorbeelden zijn:

- Chocolade, Vakantie, Muziek, Snoepen, Kamperen, MSN-en, Vroeg Opstaan etc.

Variant: Je kunt leerlingen zelf een zin laten zeggen en kijken wie er met hun op gaat staan.

13. Wie is het?

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	geen
Tijd:	5 minuten

Instructie:

Je neemt 1 persoon uit de klas in gedachten. Iedereen uit de klas gaat staan. Om de beurt stelt iemand uit de klas een vraag aan de spelleider om er achter te komen wie de spelleider in gedachten heeft.

Bijvoorbeeld: Heeft hij/zij een bril? Antwoord: Nee

Dan mag iedereen met een bril gaan zitten. Antwoord: Ja. Dan mag iedereen zonder bril gaan zitten.

Vervolgens komt de volgende vraag.

Hoeveel vragen heeft de klas nodig om achter de persoon te komen die de spelleider in gedachten heeft.

Variant: Laat een leerling voor in de klas staan en iemand in gedachten houden.

14. Dit ben ik – 2

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking
Materiaal:	Gekleurd papier, kleurpotloden, pennen eventueel lijntjespapier, scharen, lijm, pasfoto van de kinderen
Tijd:	15 minuten

Instructie:

Iedereen gaat aan de slag met het materiaal en maakt een 'dit ben ik blad'. De bladen worden duidelijk zichtbaar opgehangen in het lokaal zodat de leerlingen de bladen van zichzelf en de andere kinderen regelmatig kunnen bekijken.

Geef de leerlingen de ruimte om een aantal 'dit ben ik' bladen van andere kinderen te bekijken.

Nabespreking: hoe vond je het om het 'dit ben ik blad' te maken. Staan er dingen op van andere kinderen die je nog niet wist? Waarom is het belangrijk om iemand anders goed te kennen?

Naam, adres, woonplaats, lievelingskleur, -eten, -dier etc.

Hoe zie ik er uit?, Waar ben ik goed in?

Tekening, versiering, pasfoto

15. Ballon hoog houden

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking
Materiaal:	ballon
Tijd:	5 minuten

Instructie:

De kinderen zitten in kleermakerszit in een kring. Eén kind staat in het midden van de kring en roept terwijl ze de ballon omhoog gooit een naam van een ander kind. Het kind dat zijn of haar naam hoort rent snel naar het midden van de kring voordat de ballon de grond heeft geraakt en pakt de ballon vast.

Variant: niet de ballon vast pakken, maar meteen weer omhoog duwen en een andere naam roepen.

Bovenbouw

16. Het vallende blad

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	1 A-4tje
Tijd:	5 minuten

Instructie:

Er staat 1 leerling midden in de kring met een A4-tje in zijn hand die hij boven zijn hoofd vast houdt. Deze leerling noemt een naam uit de klas en laat op dat moment het A4-tje vallen.

De persoon wiens naam wordt genoemd staat zo snel mogelijk op en vangt het papiertje voordat het op de grond valt. Lukt dit, dan wordt het A4-tje doormidden gescheurd en gaat het spel verder. De persoon die het A4-tje ving mag op dat moment een nieuwe naam roepen. Lukt het niet, dan gaat het spel meteen verder. Doel is om met de groep het A4-tje zo klein mogelijk te krijgen (en zo snel mogelijk, zo klein mogelijk te krijgen).

17. Dit ben ik

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	Gekleurde A-4tjes
Tijd:	15 – 30 minuten

Instructie:

Op een plattegrond van de klas wordt met kleur aangegeven welke hobby's de leerlingen hebben. Bijvoorbeeld de tafeltjes van Peter, Rachid en Jelle worden groen gekleurd omdat zij alle drie op scouting zitten. Met

een groene kleur worden zij met elkaar verbonden. De scouts mogen over hun club vertellen. De tafeltjes van Maaïke, Saïd en Fleur krijgen een rode kleur en worden met een rode kleur met elkaar verbonden, zij zitten alle drie op paardrijden. Etc. Het is een soort sociogram methode die de klas op allerlei verschillende manieren in kaart kan brengen.

Hobby's

Sport

Lievelingseten

Lievelingsdier

Favourite tv programma

Waar ik goed in ben

Etc.

18. Ballen gooien door de kring

Groepsfase: **Forming**

Doel: **Kennismaking; Aandacht en Concentratie**

Materiaal: **3 - 5 ballen of 6 pittenzakjes (3 x rood, 3 x blauw)**

Tijd: **5 – 15 minuten**

Instructie:

Met de leerlingen ga je in een kring staan. Je start met 1 bal.

Leerkracht roept een naam van een leerling en gooit de bal naar die leerling. De leerling doet hetzelfde bij een andere leerling, totdat de bal bij alle leerlingen geweest is. Je moet onthouden naar wie je de bal gooit. Als iedereen is geweest herhaal je het. Dus je gooit naar dezelfde leerling als de eerste ronde.

De leerlingen moeten dus vooral kijken naar de leerling die hen de bal zal toespelen. Als het goed gaat, brengt de leerkracht steeds meer ballen in het spel. Net zo lang tot de groep 5 ballen aan kan. Dat lukt als iedereen

zich met zijn eigen taak bemoeit. Van wie krijg ik de bal en aan wie speel ik hem door.

Na elk spel wordt er hardop geëvalueerd met de kinderen. Hoe ging het? Wat kunnen we doen om het beter te krijgen? Waardoor gaat het zo goed? Waardoor vallen er nog veel ballen op de grond etc.

Variant 2: Je kunt de route achterstevoren afleggen. Dan gooi je de bal naar degene van wie je hem ontvangt.

Variant 3: combinatie van 1 en 2. Gebruik hiervoor twee kleuren ballen of de pittenzakjes. Er lopen dus twee routes. De ene route gaat van voor naar achteren en de tweede route van achteren naar voren. Kinderen vinden het geweldig. Ook hier reflecteren met elkaar. Deze oefening kun je veel doen. Kinderen leren hier te Focussen.

19. Amerikaans liften

Groepsfase: Forming

Doel: Kennismaking en/of Energizer

Materiaal: Geen

Tijd: 5 – 10 minuten

Instructie

Iedereen zit in een kring, en krijgt een nummer van 1 tot ?, afhankelijk van het aantal personen. Dan begint het "liften", en iedereen doet ritmisch tegelijk mee met de volgende vier liftgebaren:

- Met beide handen tegelijk klappen op de knieën/bovenbenen
- In de handen klappen
- Rechterduim omhoog steken, en over je schouder bewegen
- Linkerduim omhoog steken, over je schouder bewegen

Nummer 1 begint te liften. Wanneer iedereen zijn rechterduim omhoog steekt, noemt nummer 1 zijn eigen nummer, en wanneer hij zijn linkerduim omhoog steekt, noemt hij een nummer van iemand anders uit de kring. De persoon die dat nummer heeft, zegt zijn eigen nummer op het moment dat iedereen zijn rechterduim omhoog steekt, en noemt het nummer van iemand anders wanneer hij zijn linkerduim opsteekt. Dit gaat door, totdat iemand zich vergist met een nummer, of vergeet te liften wanneer zijn nummer genoemd is. Deze persoon is af, en gaat achteraan de rij zitten. De kinderen schuiven (indien mogelijk) een plaatsje op, en de nummering verandert.

Doel van het spel in deze variant is, om te proberen net zo lang geen fouten te maken, totdat je op nummer 1 zit. Het spel kan eigenlijk eindeloos doorgaan, totdat de kinderen geen zin meer hebben.

Variant: In de kennismakingsvariant worden geen nummers, maar voornamen genoemd. Fantasienamen, hobby's, favoriete stripfiguren enzovoort zijn natuurlijk ook mogelijk.

20. Handafdruk

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking
Materiaal	pen en papier
Tijd:	5 – 10 minuten

Instructie

Iedereen trekt zijn linkerhand over op een stuk papier, en schrijft in elke vinger iets over zichzelf. Bijvoorbeeld in de duim zijn favoriete hobby, in de ringvinger wie je broers en zussen zijn, de middelvinger wat je lievelingseten is enzovoort. Op de handpalm schrijf je je naam.
Neem de blaadjes in en lees ze voor aan de groep, zo van: *ik heb hier een*

blaadje van iemand die het liefste voetbalt, graag koekjes eet, twee zusjes heeft enzovoort. De groep mag raden wie er beschreven wordt.

21. Voorstellen

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	2 kaartspellen
Tijd:	10

Instructie:

De kinderen krijgen allemaal 4 – 6 kaarten. Het maakt niet uit of het kaartspel volledig is of niet.

De leerkracht begint zich voor te stellen met bijvoorbeeld: ik heb bruin haar, ik heb een hond,...

Wanneer een kind een gelijkenis vindt met haar eigen leefwereld, gooit het een kaart neer en zegt wat de gelijkenis is, bijvoorbeeld: ik heb ook een hond. Het kind dat een gelijkenis heeft gevonden mag verder gaan.

22. Naam Rebus

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	papier en potlood
Tijd:	15 minuten

Instructie:

Alle kinderen krijgen een stuk papier. Hierop moet iedereen een rebus van zijn eigen naam maken. Rebussen innemen.

Daarna kan af en toe zo'n Rebus met elkaar gespeeld worden. Of in groepjes van vier.

23. Krantenmep

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	opgerolde krant
Tijd:	5 minuten

Instructie:

De leerlingen zitten in een kring. Iemand staat in het midden van de kring met een opgerolde krant. In de kring begint iemand met het noemen van een naam van een medeleerling in de kring. Op dat moment mag de 'mepper' de genoemde leerling met de krant op de knieën slaan. Het genoemde kind noemt zo snel mogelijk de naam van iemand anders in de kring. Lukt het niet voor de klap een naam te noemen, dan wordt het gemepte kind de nieuwe 'mepper'.

24. Spinnenweb

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	grote bol wol, strandbal
Tijd:	20 – 30

Instructie:

Vorm met de kinderen een kring (zo dicht mogelijk tegen elkaar staan). Iemand zegt een naam en gooit de bol wol naar die persoon, maar de eerste persoon blijft een stukje van de wol vasthouden. Nr twee gooit naar nummer drie, zegt de naam van deze leerling, maar houdt ook een stukje

wol vast. Zo gaat dit verder totdat iedereen minstens éénmaal de bol wol heeft gekregen. Nu heb je een mooie spinnenweb. Doe nu hetzelfde voor de terugweg: gooi de bol wol terug naar de persoon voor je.

Variant: Maak in twee groepen een zo groot mogelijke spinnenweb. Als dit klaar is, gooi je een strandbal in het spel. Deze wordt nu met behulp van het spinnenweb van het ene naar het andere groepje geworpen. De bal mag de grond niet raken. Spinnenwebben met veel gaten hebben hier natuurlijk een nadeel.

25. Binnen/Buitenkring

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	tekenpapier en potloden
Tijd:	15 minuten

Instructie:

Laat de kinderen twee kringen maken, een binnen en een buiten kring. De kinderen van de binnenkring kijken naar de kinderen van de buitenkring. Elk kind krijgt een blad en een potlood en schrijft daar zijn eigen naam op. Je wisselt nu telkens jouw blad met de persoon voor je. De spelleider geeft telkens een opdracht bv. Teken de neus van de persoon voor je. Daarna worden de bladen terug gegeven (heeft iedereen dus weer zijn eigen blad) en schuift de buitenste kring een persoon door. De spelleider geeft opnieuw een tekenopdracht. Dit gaat zo door totdat je iedereen uit de kring hebt gezien. Toon nu maar het resultaat!

26. Namen Noemen

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	geen
Tijd:	15 minuten

Instructie:

Kinderen zitten in een kring. Leerkracht gaat in het midden van de kring staan en begint met het noemen van een naam van een leerling. Degene die links van de genoemde leerling zit, staat snel op en gaat meteen weer zitten. De genoemde speler zegt dan de naam van een andere leerling. De leerling links van de genoemde leerling staat snel op en zo gaat het spel verder. Wanneer een verkeerde speler opstaat mag deze de plaats in het midden innemen.

27. Ik ga op reis en ik neem mee

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	geen
Tijd:	5 minuten

Instructie:

Leerlingen zitten in een kring. Iedereen zegt zijn naam met ervoor een beschrijving van 1 woord over zichzelf die met de beginletter van zijn naam begint bv. Grappige Gijs, Angstige Anneke, Slaperige Sofie, Mysterieuze Merlijn ,...

Daarna begint een leerlinge met 'Ik ga op reis en neem mee (woord + naam van de persoon links van hem)' De speler die rechts van hem zit

herhaalt dit en voegt de naam van de speler links van hem erbij. Zo gaan we door tot het einde bereikt is.

28. Namendans

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	geen
Tijd:	15 minuten

Instructie: Ga met de leerlingen in een kring staan. Zeg je naam en maak daarbij een gekke beweging. De hele klas herhaalt dit. Dan is het de beurt aan de volgende. Zo gaan we de kring rond.

Daarna doe je het nog een keer, maar nu moet je telkens de namen van diegenen die al geweest zijn herhalen. Foutje?, dan ga je zitten en begint de volgende met een nieuwe rij. Wie blijft er over?

29. Wooshen

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	geen
Tijd:	15 minuten

Instructie:

Ga met elkaar in een kring staan. Je geeft de wind telkens door aan je buurman via het woord WOOSH.

De wind kan geblokt worden met het woord HOW, dan keert de wind zich in de andere richting.

De wind kan oversteken met ZAP.

De wind kan tegelijkertijd groovy en delicious zijn en iedereen aansteken met GROOVELICIOUS, iedereen schudt dan zijn lichaam van boven naar onder en roept mee.

De wind kan ook door elkaar blazen, we wisselen van plaats en roepen allemaal luidkeels FREAK OUT.

30. Ik heet...

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	voor alle kinderen een voorwerp
Tijd:	15 minuten

Instructie:

Leg allemaal voorwerpen op een tafel. Laat kinderen één voor één een voorwerp kiezen. Eén voor één laat je ze vertellen waarom ze dit voorwerp nu juist bij hun past. Je kunt dit ook in kleine groepjes doen en klassikaal vragen wat het meest opvallende, bijzondere etc antwoord was wat er in het groepje genoemd is.

Variante: foto kaarten, ansichtkaarten etc. neerleggen

31. Wat is Waar?

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	Schoolbord en elke leerling een blaadje papier en een pen
Tijd:	15 minuten

Instructie:

Deel de klas in groepjes van drie (optimaal), eventueel vier. De leerlingen noteren drie beweringen over zichzelf die hun klasgenoten niet van het weten (maar wel mogen weten). Een van die drie beweringen is niet waar.

De bedoeling is dat leerling A zijn drie beweringen in het groepje vertelt, waarna de andere leerlingen raden welke van die drie beweringen niet waar is. Zet een aantal onderwerpen op het bord zodat leerlingen daaruit kunnen kiezen. Bijvoorbeeld hobbys, sport, familie, vakantie, huisdieren, aantal broers of zussen.

Belangrijk om het als leerkracht even voor te doen. Als je het persoonlijker maakt, doen de leerlingen dit ook sneller en leren ze elkaar beter kennen. Je kunt deze oefening herhalen door de groepjes steeds weer te mixen

32. Ik ben anders en toch lijken we op elkaar

Groepsfase: Forming
Doel: Kennismaking;
Materiaal: kopieerblad
Tijd: 15 – 25 minuten

Instructie:

Elke leerling krijgt een blad (kopie kopieerblad). Geef de volgende opdracht: Ga naar iemand in de groep die je nog niet (goed) kent. Zoek zo snel mogelijk drie overeenkomsten en drie verschillen. Probeer zo origineel mogelijke dingen te vinden.

Na drie minuten wisselen de leerlingen van partner en voeren dezelfde opdracht uit. Na drie rondes gaan de leerlingen in een kring zitten en vertelt iedereen het merkwaardigste verschil en de merkwaardigste overeenkomst.

Ik ben

ijverig	gestrest	alleen	optimistisch
gemakkelijk	geremd	precies	egoïstisch
vrolijk	rustig	chagerijng	zenuwachtig
geduldig	bang	toegeeflijk	gezellig
driftig	handig	verdrietig	ongeduldig
lui	betrouwbaar	bemoeizuchtig	sportief
leergierig	nieuwsgierig	boos	verantwoordelijk
chaotisch	gevoelig	somber	tevreden
humoristisch	spontaan	onhandig	vriendelijk
avontuurlijk	creatief	ordeijk	zorgzaam

33. Interview

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	persformulier
Tijd:	20 – 30 minuten

Instructie:

Iedereen krijgt een formulier. Het is de bedoeling dat je minstens één persoon interviewt aan de hand van de vragen en invulvelden op het persformulier. Het is ook de bedoeling dat je minstens één keer wordt geïnterviewd

Na vijftien minuten gaan de leerlingen in de kring zitten. Om de beurt stelt iemand een persoon voor aan de hand van het persformulier. De andere leerlingen raden over welke persoon het gaat.

Wat is je lievelingskleur, - dier, - -getal, -eten?

Naar welk televisieprogramma kijk je vaak?

Welke hobby's heb je?

Waar heb je een hekel aan?

Wat zou je doen als je één miljoen wint?

Waar ben je bang van?

Wat vind je goed aan jezelf?

Wat is het beste boek dat je ooit gelezen hebt?

Van welke muziek houdt je?

Wat zou je anders doen als je het nog eens kon overdoen?

Mat wie kun je goed opschieten?

Wat vind je een belangrijke eigenschap van een vriend?

Wat is je eerste herinnering?

Wat doe je het liefst tijdens de vakantie?

Wat maakt je gelukkig op school?

Waarom zeggen anderen dat je goed bent?

Etc.

34. Gezocht/Aangeboden

Groepsfase: Forming
Doel: Kennismaking;
Materiaal: vellen wit papier
Tijd: 5 minuten

Instructie:

Pak twee vellen wit papier, schrijf op het ene vel Gezocht en op het andere vel Aangeboden. Deel memoblaadjes uit en laat de kinderen een dienst aanbieden en een dienst vragen. Spoor kinderen aan om creatief te zijn. Bijvoorbeeld:

Gezocht: iemand die mijn haren kan invlechten.

Aangeboden: ik kan hele mooie naamgedichten maken.

Gezocht: iemand die me wil leren hoe je level x haalt bij Angry Birds

Aangeboden: ik kan je leren hoe je een omhaal moet maken.

Etc.

35. Op één lijn staan

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	geen
Tijd:	15 - 30

Instructie:

Geef de groep de opdracht om op één lijn in volgorde te gaan staan:

- Op alfabet van hun voornaam
  - Op geboortedag
  - Op huisnummer
  - Op leeftijd
  - Op schoenmaat
- Etc.

Observeer hier het gedrag van de leerlingen. Wie neemt de leiding? Wie gaat ergens staan en wacht af wat er gebeurt, wie vertelt anderen waar te gaan staan etc. Vergelijk dit met de rollen die kinderen in de klas innemen. Praat hier over. Herkennen ze dit?

36. Op één lijn staan -2

Groepsfase:	Forming
Doel:	Kennismaking;
Materiaal:	geen
Tijd:	15 – 30 minuten

Instructie:

Geef de groep de opdracht om op één lijn in volgorde te gaan staan op schouderlengte, van laag naar hoog.

Vervolgens knip je de groep in stukken van ongeveer 7 leerlingen. Een groepje van 7 leerlingen zet tegelijk een stap naar voren met het rechterbeen, zonder met elkaar te praten of elkaar een teken te geven. Dit zal een paar keer opnieuw moeten, want dit lukt alleen als ze dichter tegen elkaar gaan staan.

De volgende stap is dit laatste te herhalen met de ogen dicht.

STORMING/NORMING

Doel: Groepsverantwoordelijkheid kweken:

- 1. Conflicten leren oplossen**
- 2. Samenwerken, Coöperatieve werkvormen**
- 3. Samen leren beslissen,**

Storming:

- ☐ Regels consolideren. Welke regels werken en waarom, dit ook bespreekbaar maken met de leerlingen
- ☐ Hoe maak je ruzie?
- ☐ Samenwerkingsopdrachten, denk aan handvaardigheid.
- ☐ Gezelschapsspelletjes (winnen of verliezen)
- ☐ Emotion game (elkaar nog beter leren kennen)
- ☐ Zelfstandig werken introduceren; denk aan voor- en nabespreken.)
- ☐ Uitbreiden van routines: regels aanscherpen en herhalen
- ☐ Leerkracht gaat door met gesprekjes tijdens de inloop. Kennismaking is geweest. Hoe kijkt dit ind. kind aan tegen de afspraken, regels etc.
- ☐ Leerkracht gaat op huisbezoek of voert omgekeerde tien minuten gesprekken met de ouders

Norming

- ☐ Coöperatieve spelen
- ☐ Samen werkstukjes maken waarbij leerlingen bewust gekoppeld worden
- ☐ Leerkracht organiseert tijdens de inloop gesprekjes met 2 of 3 leerlingen, over onderwerpen die aanspreken, doet zelf ook mee. Kan een gezamenlijke hobby zijn, het voorbereiden van een samenwerkingsopdracht, of een gezamenlijk probleem.
- ☐ Aanscherpen regels zelfstandig werken (stoplicht, vragenblokje).
- ☐ Respect: Wat is dat eigenlijk en hoe doe je dat?
- ☐ Gesprekken over gevoelens
- ☐ Gesprekken over werkresultaten en evaluatie van de les.

Hoe maak je ruzie?

In de Stormingsfase gaat het om de strijd om de macht. Wie is hier de baas. Tijdens deze krachtmeting maken kinderen ruzie. Hoe voer je hier regie op? Hier ligt de kans om kinderen te leren hoe ze op een respectvolle manier ruzie met elkaar kunnen maken. Ruzie maken hoort erbij! Het is een belangrijke fase in de sociale ontwikkeling.

Een conflict ontstaat uit een verschil van mening. Je wil bijvoorbeeld allebei iets anders doen of hetzelfde hebben. Wanneer conflicten gepaard gaan met slaan, schoppen, schelden etc. Spreken we van ruzie. Hoe gaan kinderen om met problemen en frustraties. Sommige kinderen lopen weg en zeggen niet wat ze ervan vinden, andere kinderen gaan huilen, weer anderen gaan slaan en weer anderen lopen boos weg en slaan met de deuren of schelden je verrot. Het zijn geen handige methoden om een probleem op te lossen. Uit onderzoek blijkt dat veel (jonge) kinderen onhandig reageren op problemen omdat zij geen andere manier kennen. Als je dit ziet, is het goed om dit ook met de ouders te bespreken. Voor een kind is het het fijnst als thuis en school op elkaar afgestemd zijn. Mochten ouders niet mee willen werken, leg dan uit hoe jullie het op school aanpakken en waarom (link met de kernwaarden van de school).

Hoe maak jij ruzie? Ben jij een uitdager, een susser, een ontwijker of een tot-tien-teller? [Doe de test](#)

Allereerst is het belangrijk dat je als leerkracht een rolmodel bent. Als jij begint te schreeuwen als er een probleem is, dan laat je een win-verlies houding zien en is dat wat je kinderen leert. Laat je zien dat jij problemen bespreekt, en conflicten oplost vanuit een win-win houding dan kunnen kinderen dat ook leren.

Problemen leren oplossen hoort thuis binnen sociaal emotionele programma's. Voor hier gaat het te ver om alles uit te leggen. Mijn advies is: stem af binnen je team hoe jullie dit kinderen gaan aanleren. Zorg dat jullie **allemaal dezelfde manier** gebruiken. Volg een training als dit nog onbekend terrein is!

“Los het samen maar op” zonder enige vorm van begeleiding is weinig ondersteunend. Het van ze overnemen ook niet. Preken, bestraffend toespreken,

etc. ook niet. Zorg dat het niet jouw probleem wordt. Blijf een betrokken buitenstaander. Maak gebruik van de **STORM -aankpak**. Een stappenplan om conflicten en ruzie op te lossen.

Stap	Omschrijving	Vragen die je (samen) kan beantwoorden
1	Stel vragen. Wat is het probleem?	- Wat is precies mijn probleem?
2	Toon Respect voor elkaars gevoelens. Luister naar de ander.	- Wat ziet, voelt, hoort de ander? - Welke gevoelens heb ik hierbij?
3	Oplossingen bedenken Wat zijn de gevolgen?	- Welke oplossingen zijn allemaal er mogelijk? - Wat kan/zal er bij elke oplossing gebeuren? - Welke gevoelens heeft iedereen?
4	Rustig met elkaar een oplossing kiezen die goed voelt voor	- Welke oplossing is het beste? - Waarom? - Is de oplossing eerlijk? - Leidt het voor allebei tot een fijn gevoel?
5	Mekaar bedanken voor de manier waarop ze het hebben aangepakt.	- Sluit af met een handdruk of een boks.
	Reflectie: Hoe ging het?	- Werkte de oplossing? Waarom wel/niet? - Hoe voelde iedereen zich? - Hoe heb jij je best gedaan?

Voor kinderen tussen de 3 en 8 jaar zijn stap 1 (wat is mijn probleem) en stap 3 (het bedenken van mogelijke oplossingen) belangrijke vaardigheden om te leren. De stap 2 (nadenken over de gevoelens, je inleven in de ander) en stap 4 (het maken van een juiste keuze) zijn een stuk moeilijker om te doorlopen. De mogelijkheid om je te verplaatsen in een ander en vooruit te kunnen denken is een belangrijke ontwikkelingstaak voor jonge kinderen en extra moeilijk voor kinderen die bijvoorbeeld hyperactief/impulsief zijn. Stap 5 (toepassen) en 6 (terugblikken) zijn geschikt om te leren aan oudere kinderen (vanaf 8 jaar). Jonge kinderen moeten eerst leren om verschillende oplossingen te bedenken en leren begrijpen dat sommige oplossingen beter zijn dan andere.

Wat leert een kind van ruzie maken?

1. het leert zijn hart luchten en zijn frustraties te uiten
2. het leert zijn emoties kennen
3. het leert rekening te houden met een ander
4. het leert op te komen voor zichzelf
5. het leert creatief te zijn in het bedenken van oplossingen
6. en het leert dat je elkaar leuk kunt vinden en toch af en toe ruzie met elkaar kunt hebben.

Omdat het leren kennen van gevoelens en emoties belangrijk is binnen het hele spectrum van sociale vaardigheden zijn er ook een aantal werkvormen rondom emoties.

37. Maak een Spel

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	snappen/ervaren waarom regels belangrijk zijn
Materiaal:	divers
Tijd:	30 minuten

Instructie

Bedenk in viertallen een spel, zonder spelregels, wat we ook met elkaar kunnen spelen.

Nabespreking:

Was het makkelijk of moeilijk om tot een oplossing te komen?

Wat hielp?

Wat hielp niet?

Welke conclusie kun je trekken?

38. Gezelschapspelletjes

- Mens erger je niet
- Uno
- Scrabble
- Ganzenbord
- etc.

39. Wat is het probleem?

Groepsfase:	Performing
Doel:	Problemen oplossen
Tijd:	20 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

Speel een rollenspel. Je staat voor de klas met twee andere kinderen. Zij

spelen een bordspel. Je staat er naast en trekt een sip gezicht. Laat de klas vragen aan jou stellen om er achter te komen wat het probleem is.

Tips bij het oefenen met problemen oplossen

Stel zo veel mogelijk 'Hoe' en 'wat' vragen

Een leuke manier om kinderen te leren hoe zij problemen kunnen oplossen is door er een detective spelletje van te maken. Door middel van verhalen kun je samen problemen bedenken. De kinderen zijn de detectives die de problemen moeten oplossen.

Oefen het problemen oplossen in 6 stappen door een leuk of lekker probleem te kiezen. Bijvoorbeeld:

- Er zijn 5 stukken chocolade en 4 kinderen,
- Iedereen wil een andere spel doen tijdens het buitenspelen

40. Situaties en Problemen

Groepsfase:	Performing
Doel:	Problemen leren oplossen
Tijd:	20 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

Je verdeelt de groep in groepjes van vier kinderen. Je laat de kinderen situaties bedenken die als probleem ervaren worden.

Bijvoorbeeld: Je wilt naar huis en je kan je jas niet vinden. Je loopt te zoeken en kijkt boos.

Het probleem is dat de jas net nieuw is en je bang bent dat je thuis op je donder krijgt van je ouders als ze horen dat je hem kwijt bent geraakt.

Of: Je zit enorm te wiebelen op je stoel; je hebt een onrustige blik in je ogen. Het probleem is dat je heel erg nodig naar de WC mag. Maar tijdens de instructie mag dat niet.

41. Oplossingen bedenken

Groepsfase: Performing

Doel: meerdere oplossingen kunnen bedenken voor een probleem

Tijd: 20 minuten

Geschikt voor: groep 5 t/m 8

Instructie:

Bespreek met de leerlingen dat je voor problemen vaak meerdere oplossingen kunt bedenken. In deze opdracht is het de bedoeling om zoveel mogelijk oplossingen voor een probleem te bedenken.

1. Er is tijdens het buitenspelen veel ruzie op speelplein. Kinderen zeggen dat ze zich vervelen. Hoe kunnen de kinderen dit oplossen?
2. Er staat bij de tafel van de leerkracht altijd een lange rij met kinderen die iets willen vragen. Door het lange wachten krijgen kinderen hun werk niet af.
3. In de gangen is het altijd een rommeltje. Tassen en Jassen liggen overal. Als kinderen naar huis willen kunnen ze vaak hun spullen niet terug vinden.
4. Tijdens de pauze spelen de kinderen tafeltennis. Er wordt gesjoemelt met de regels. Het is niet eerlijk. Sommige kinderen mogen langer spelen dan andere kinderen.

42. Emotie Spel

Groepsfase: Performing
Doel: delen van gevoelens
Materiaal: vier smiles voor bang, blij, bedroefd en boos
Tijd: 15 – 25 minuten
Geschikt voor: groep 4 t/m 8

Instructie:

Leg de smiles in de hoeken van het lokaal. Bespreek ze met de leerlingen. Noem bepaalde gebeurtenissen of situaties. Kinderen lopen naar de desbetreffende hoek. Laat kinderen het kort toelichten waarom ze daar staan.

- Schoolreisje of kamp
- Voor het eerst naar een nieuwe school/klas
- Voetballen
- Buiten spelen tijdens de pauze
- Overblijven

Je kunt verschillende situaties noemen. Begin veilig en bouw het op.

43. Emotie in het spel

Groepsfase: Performing
Doel: emoties leren herkennen
Tijd: 20 – 30 minuten
Geschikt voor: groep 1 t/m 4

Instructie:

Emotie in het spel (bordspel, Rolf

'Emotie in het spel' is een bordspel gericht op het uiten van emoties en het openstaan voor emoties van anderen. Het spel is gebaseerd op acht

intelligenties van Howard Gardner. Deze Amerikaanse psycholoog is vooral bekend geworden door zijn theorie over meervoudige intelligentie.

Het spel maakt gebruik van vier basisemoties: bang, boos, verdrietig en blij. De kaartjes liggen gesorteerd op een stapel. Vier kinderen lopen steeds met één en dezelfde pion en de dobbelsteen gaat van 1 tot en met 3 stippen. De kinderen mogen om de beurt gooien en lopen met het poppetje. Ze komen na het gooien op verschillende gezichtjes (emoties), een hartje of een pluim terecht. Zodra ze op een emotie komen pakken ze een zelfde kaartje en draaien dit om. Achterop het kaartje staat een opdracht. In de handleiding is dit in een heel overzichtelijk schema vertaald.

44. Lekker in je vel spel

Groepsfase: Performing

Doel: emoties leren (her)kennen

Tijd: 20 – 30 minuten

Geschikt voor: groep 1 t/m 4

Spel te koop voor € 7,50 via www.lekkerinjevel.nl. Het spel heeft 48 kaartjes met daarop een emotie afgedrukt. Op de achterkant wordt een omschrijving van het gevoel gegeven. Er zijn rode kaarten (actief naar buiten gerichte emoties) en er zijn blauwe kaarten (passief naar binnen gerichte emoties).

Deze 2 posters zijn voor 7,50 te bestellen bij www.lekkerinjevel.nl. Je kunt de posters op ooghoogte ophangen en kinderen vragen naar hun gevoel. Een handige zoekplaat waarmee kinderen zelf aan kunnen wijzen voor de emoties die ze voelen of gevoeld hebben op een bepaald moment.

46. Eigenwijsjes

Groepsfase:	Performing
Doel:	positief leren denken
Tijd:	20 – 30 minuten
Geschikt voor:	groep 5 t/m 8

Eigenwijsjes bevat 52 kaartjes met een bemoedigende uitspraak. "ik kan het", "ik mag anders zijn", "ik zeg wat ik voel", etc.

Voorbeeld van een werkvorm

Kringgesprek - Iedereen in de kring trekt een kaartje. Vertel om de beurt welk EigenWijsje jij hebt getrokken. Waarom denk je dat jij het goed zou kunnen gebruiken. Of wat kan je over dat Eigenwijsje vertellen? - Iedereen trekt twee kaartjes. Geef één van die twee Eigenwijsjes aan degene die naast je zit. Vertel daarbij waarom je denkt dat die ander juist dat Eigenwijsje heel goed zou kunnen gebruiken? Of je legt uit waarom je vindt dat die ander dit Eigenwijsje helemaal niet nodig heeft en het ook door mag geven aan de volgende.

47. Emotions Board Game

Groepsfase: Performing
Doel: delen van gevoelens
Materiaal: A3 vel, lineaal, stift, foto's van emoties
Tijd: 520 30 minuten
Geschikt voor: groep 4 t/m 8

Leuk idee
 om met de
 kinderen te
 maken!
 Voor de
 bovenbouw
 goed te
 doen in het
 Engels.

(<http://www.slideshare.net/sallyafc/emotions-board-game>)

48. Hints

Groepsfase: Performing
Doel: emoties uitbeelden
Tijd: 20 minuten
Geschikt voor: groep 6 t/m 8

bang	teleurgesteld	verschrikt
blij	gestrest	optimistisch
boos	lusteloos	trots
bedroefd	vermoeid	zelfverzekerd
jaloers	verbaasd	energiek

Zet de woorden op de kaartjes (je kunt er samen met de kinderen nog veel meer verzinnen). Maak twee teams. Laat ze de gevoelens uitbeelden en om de beurt raden.

*Trekken aan de oorlel
 Wijzen naar de persoon*

*Aantal vingers omhoog houden
 Aantal vingers op de bovenarm leggen
 Aantal vingers opnieuw op de arm en
 de vinger van de betreffende lettergreep
 omhoog houden.*

*klinkt als
 persoon heeft het goede woord
 geraden
 aantal woorden
 aantal lettergrepen in het woord
 de zoveelste lettergreep in het
 woord*

Samenwerken

Coöperatief leren, of samenwerkend leren is een manier waarop leerlingen op een gestructureerde manier met elkaar samenwerken. Behalve dat uit onderzoek blijkt dat het een positief effect heeft op de leerprestaties, heeft het een positief effect op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Het stimuleert zowel de sociale als de communicatieve vaardigheden van leerlingen. Door gebruik te maken van coöperatieve werkvormen bevorder je de samenwerkingsvaardigheden.

Binnen coöperatief leren staat het leren van en met elkaar centraal. De leerlingen zijn actief met de leerstof bezig, ze praten erover met elkaar waardoor de inhoud van de stof meer betekenis krijgt. Door de samenwerking in tweetallen, drietallen of viertallen ontwikkelen kinderen samenwerkingsvaardigheden. Je snapt het mes snijdt aan twee kanten.

Een andere hele belangrijke reden is dat door middel van coöperatieve werkvormen de leerling actief betrokken zijn. Zij zijn met de leerstof bezig. Niet de leerkracht. En ook hier geldt dat de evaluatie van zowel het product als het proces belangrijk is. Het geeft jou als leerkracht de gelegenheid om te kijken. Wat zie je kinderen doen? Wat valt je op? Is dat positief, is dat negatief? Verwoord het, koppel het aan je kernwaarden. Geef ze een compliment.

49. In de knoop Uit de knoop

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerken
Materiaal:	geen
Tijd:	15 minuten

Instructie

Laat de kinderen een kring maken, schouder aan schouder staan in de kleinst mogelijke kring. Laat de leerlingen hun ogen dicht doen en hun handen licht gespreid, op schouderhoogte voor zich uit steken. Ze pakken nu handen van anderen beet en doen hun ogen weer open. De groep zit nu in de knoop. De opdracht is nu de ontstane knoop te ontwarren zonder dat men elkaars handen loslaat.

Nabespreking

Was het makkelijk of moeilijk om tot een oplossing te komen?
Wat hielp?
Wat hielp niet?
Wanneer en waardoor kreeg je de neiging om vals te spelen en vlug even iemands hand los te laten?
Welke verbanden kan je leggen met SAMENWERKEN in het algemeen?

50. Kring van Knieën

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerken
Materiaal:	geen
Tijd:	15 minuten

Instructie:

Zorg dat je ruimte hebt in de klas. Of ga met de groep naar een leeg lokaal of speellokaal. Verdeel de klas in twee groepen. Vertel dat ze met hun eigen groepje een kring moeten maken, waarbij ze op de knieën van de leerling achter hun moet gaan zitten.

Nabespreking:

Wat het makkelijk of moeilijk om een kring te maken?

Wat hielp en wat hielp niet?

Moest je goed op anderen letten?

51. Samen tekenen

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerken
Materiaal:	stiften en touwtjes en tekenblad
Tijd:	15 minuten

Instructie

Maak vier touwtjes vast aan een stift. Deze stift leg je in het midden van het tekenblad. Teken nu met elkaar een huis zonder dat je de stift aanraakt. Elk kind mag maar één touwtje vasthouden.

52. Potlodenketting

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerken
Materiaal:	potlood of pen
Tijd:	15 minuten

Instructie:

Ga in een kring staan en zorg dat iedereen een potlood of pen in zijn handen heeft (eventueel een aantal kleine kringen maken).

Zorg dat iedereen het potlood of de pen op zijn linkerwijsvinger zet.

Zorg dat iedereen zijn rechterwijsvinger op het potlood of de pen van de rechterbuurman houdt. Als het goed is word er dan een potlodenketting gevormd. Werk altijd op een signaal (bijv. een fluitje of een klap).

Zet nu allemaal 2 passen naar links en zorg dat de potloden niet vallen??

Differentiatie: 2 passen naar rechts, 1 pas naar voren, 1x springen.

Nabespreking:

Wat het makkelijk of moeilijk om een kring te maken?

Wat hielp en wat hielp niet?

Moest je goed op anderen letten?

53. Ballengooien door de kring

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerken en concentratie
Materiaal:	5 zachte ballen
Tijd:	15 minuten

Instructie:

Je staat met elkaar in een kring. Leerkracht roept een naam van een leerling en gooit de bal. De leerling doet hetzelfde bij een andere leerling, totdat de bal bij alle leerlingen geweest is. Nu wordt het spel herhaald in dezelfde volgorde

Als het goed gaat, brengt de leerkracht steeds meer ballen in het spel. Net zo lang tot de groep 5 ballen aan kan. Dat lukt als iedereen zich met zijn eigen taak bemoeit. Van wie krijg ik de bal en aan wie speel ik hem door.

Nabespreking: na elk spel wordt er hardop geëvalueerd met de kinderen.

Hoe ging het?

Wat kunnen we doen om het beter te krijgen?
Waardoor gaat het zo goed?
Waardoor vallen er nog veel ballen op de grond etc.

Variant 1: Je kunt ook de route achterstevoren afleggen. Dan gooi je de bal naar degene van wie je hem ontvangt.

Variant 2: Combinatie van de heenroute en de route achterstevoren. Dan gaan er dus twee routes lopen.
Kinderen vinden het geweldig. Ook hier reflecteren met elkaar.

54. Tandemleren

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerken
Materiaal:	geen
Tijd:	15 minuten

Laat leerlingen met een maatje rekensommen mogen maken of een werkstuk maken of een spreekbeurt voorbereiden

Hieronder volgen allerlei cooperatieve werkvormen afkomstig van Wij leren.nl (<http://wij-leren.nl/cooperatieve-werkvormen-artikel.php>) En op www.klasvanjuflinda.nl vind je een download waar je deze werkvormen kunt downloaden, printen en plastificeren. Zodat je ze altijd bij de hand hebt!

55. Denken – Delen – Uitwisselen

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	Samenwerkingsvaardigheden oefenen: luisteren en informatie uitwisselen oefenen

Materiaal: geen
Tijd: 5 minuten
Geschikt voor: groep 3 t/m 8

Instructie:

Je geeft de leerlingen een opdracht of stelt een vraag. De leerlingen krijgen een á twee minuten om over het antwoord na te denken. Daarna overleggen ze in tweetallen. Tenslotte worden de antwoorden klassikaal uitgewisseld. Het is een handige werkvorm om voorkennis te activeren of om te oriënteren op een opdracht.

56. Flitsen

Groepsfase: Storming/Norming
Doel: Samenwerkingsvaardigheden oefenen: hulp geven/vragen en wachten op elkaar
Materiaal: geen
Tijd: 10 - 15 minuten
Geschikt voor: groep 3 tot en met 8

Instructie:

Je leert de kinderen een bepaalde vaardigheid, bijvoorbeeld de tafel van 6. Dan deel je flitskaarten uit, waarbij aan de ene kant de som staat en aan de andere kant het antwoord. Het is het handigst als elke leerling een eigen setje maakt. De kinderen gaan in tweetallen zitten. De één leest de tafelsom voor, de ander noemt het antwoord. Als het goed is, krijgt hij het kaartje. Als het antwoord fout is, dan gaat het kaartje onderop de stapel. Dit gaat net zo lang door tot de leerling de hele stapel heeft. Daarna wisselen de kinderen van rol. Aan het einde bespreekt de leerkracht klassikaal na hoe het ging. Deze werkvorm kan ingezet worden als zelfstandige verwerking. Handig bij het automatiseren van rekenen, spelling, topografie en jaartallen.

57. Om-de-beurt

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerkingsvaardigheden: luisteren, evenredig deelnemen
Materiaal:	geen
Tijd:	5 – 10 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

De kinderen zitten in tweetallen. Je stelt een vraag waarbij meerdere, korte antwoorden mogelijk zijn. Een voorbeeldvraag is: Welke landen in Europa ken je? De kinderen geven om de beurt een antwoord. Dat kan mondeling, maar ook op een gezamenlijk blaadje. Daarna volgt een klassikale afronding, waarbij enkele leerlingen hun antwoorden noemen. Deze werkvorm kan tijdens diverse momenten van de les ingezet worden. Hij is geschikt voor groep 1 tot en met 8.

58. Dobbelen

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerkingsvaardigheden: luisteren, op elkaar wachten
Materiaal:	dobbelsteen
Tijd:	15 – 30 minuten
Geschikt voor:	groep 4 t/m 8

Instructie:

Je leest een tekst voor en bespreekt die met de kinderen na. Daarna gaan de kinderen in groepjes zitten. Elk groepje heeft één of twee dobbelstenen, waarop bijvoorbeeld staat: 'wie, wat, waar, wanneer, hoe, waarom, '. Op de andere dobbelsteen kunnen werkwoordsvervoegingen staan, zoals: 'is, kan, doet, wil, heeft, zal'. Met de twee woorden die

gegooid worden, maakt een van de leerlingen een vraag, die de groepsleden vervolgens beantwoorden. Daarna mag de volgende leerling gooien. Tenslotte volgt de klassikale nabespreking. Deze werkvorm is geschikt als zelfstandige verwerking bij tekstbegrip van taal en zaakvakken.

59. Duo's

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerkingsvaardigheden: overleggen, aanmoedigen, hulp geven/vragen
Materiaal:	geen
Tijd:	10 – 15 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

Je stelt heterogene duo's samen en legt de opdracht uit. De leerlingen maken om de beurt een som, waarbij zij hardop denken. Als de ene leerling een som maakt, dan observeert de ander en geeft hij hulp als dat nodig is. Je bespreekt dit klassikaal na. Deze werkvorm kan ingezet worden bij begeleide inoefening of zelfstandige verwerking.

60. Imiteer

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerkingsvaardigheden: luisteren, en aanwijzingen geven
Materiaal:	karton, papier of blokken
Tijd:	10– 15 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 4

Instructie:

Je maakt heterogene groepjes van vier leerlingen. Die gaan in tweetallen

tegenover elkaar zitten. Ze maken van karton (of mappen) een wandje, zodat ze niet kunnen zien wat de ander achter de wand doet. Één tweetal maakt een ontwerp, op papier of van blokken. Als dat klaar is, moet het andere tweetal dit ontwerp namaken. Ze mogen niet kijken, maar alleen vragen stellen. Als de tweede groep klaar is met imiteren, dan vergelijken de kinderen het resultaat. Ze bespreken na wat wel goed ging en –als de ontwerpen verschillen- wat een volgende keer beter kan.

61. Interviews

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	vragen stellen, luisteren en samenvatten wat de ander heeft verteld
Materiaal:	pen en papier
Tijd:	15 minuten
Geschikt voor:	groep 5 t/m 8

Instructie:

Je vertelt de leerlingen over welk onderwerp ze elkaar gaan interviewen en maakt tweetallen. De leerlingen bedenken welke vragen zij willen stellen en schrijven ze op. Daarna interviewen de leerlingen elkaar, waarbij ze ook goed doorvragen. Tenslotte volgt de klassikale nabespreking. Deze werkvorm is geschikt om informatie, meningen en oplossingsstrategieën uit te wisselen. Interviewen stimuleert het creatief denken en het tekstbegrip. De leerkracht kan deze werkvorm inzetten als oriëntatie of om de voorkennis te activeren, maar ook als zelfstandige verwerking of reflectieopdracht.

62. Woordenweb

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerkingsvaardigheden: luisteren, overleggen en besluiten nemen
Materiaal:	papier, gekleurde pennen
Tijd:	15 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

Elk groepje krijgt een vel papier, met een cirkel in het midden. In die cirkel staat het onderwerp. De leerlingen schrijven/tekenen om de beurt iets over het onderwerp. Elk groepslid heeft een eigen kleur pen, zodat de leerkracht achteraf kan zien wat de inbreng van iedere leerling was. Als dat klaar is, geven de leerlingen met pijlen de relaties tussen de begrippen/tekeningen weer. Bij de pijlen mag ook iets geschreven worden. De leerkracht hangt alle woordenwebben op en uit elk groepje mag een leerling hun woordenweb toelichten. Het woordenweb kan op diverse momenten van de les ingezet worden, maar is vooral effectief bij het activeren van de voorkennis.

63. Brainstorm

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	luisteren, en elkaar de kans geven om inbreng te hebben.
Materiaal:	geen
Tijd:	10 minuten
Geschikt voor:	groep 3 t/m 8

Instructie:

Bij het brainstormen geeft de leerkracht een opdracht aan de groepjes. Een voorbeeld is: Bedenk in drie minuten zoveel mogelijk dingen die je

kunt maken van crêpepapier. Ze verzinnen dan in snel tempo ideeën. De leerlingen borduren voort op de ideeën van de andere groepsleden. Elke inbreng is waardevol, ook gekke ideeën. Een van de kinderen is schrijver. Daarna is de klassikale nabespreking van de resultaten. De brainstorm is bruikbaar als oriëntatie of om de voorkennis te activeren. Hij nodigt uit tot creatief denken. Deze werkvorm is geschikt voor groep 3 tot en met 8.

64. Genummerde hoofden

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerkingsvaardigheden: loverleggen en overeenstemming bereiken
Materiaal:	geen
Tijd:	5 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

Alle kinderen in het groepje krijgen een nummer. De leerkracht geeft een opdracht, waar aan het eind iedereen een antwoord op moet weten. Elke leerling denkt voor zichzelf hierover na en schrijft het antwoord op. Daarna vertellen ze om de beurt hun antwoord aan de andere groepsleden. Ze overleggen wat het juiste antwoord is, dit moet elke leerling aan het einde weten. Tenslotte noemt de leerkracht een nummer. In elk groepje heeft het kind met dat nummer de taak om aan de klas te vertellen wat hun groepsantwoord is. Deze werkvorm kan op verschillende momenten van de les ingezet worden.

65. Legpuzzel

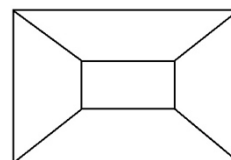
Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerkingsvaardigheden: overleggen, luisteren en uitleg geven
Materiaal:	leerstof
Tijd:	één of meer lessen
Geschikt voor:	groep 4 t/m 8

Instructie:

Je verdeelt de leerstof in gelijke delen. De leerlingen zitten in heterogene stamgroepen. Je vertelt wat de uitkomst van het groepswerk is, bijvoorbeeld een presentatie, werkstuk of toets. Daarna krijgt elk groepslid een nummer. Vervolgens gaan alle nummers 1 bij elkaar zitten. En de nummers 2, 3 en 4 ook. Dit heten de expertgroepjes. De nummers 1 krijgen een onderdeel van de lesstof, en de andere groepjes ook. Zij verdiepen zich in de tekst en bedenken hoe ze de informatie kunnen vertellen aan hun stamgroepje. Daarna gaat iedereen terug naar zijn stamgroepje. Daar vertellen de kinderen om de beurt wat ze geleerd hebben. De leerlingen voegen alle informatie samen en maken er bijvoorbeeld een presentatie of werkstuk van. Tenslotte evalueert je t met de leerlingen het groepsresultaat. De legpuzzel is een vorm van zelfstandige verwerking. Deze werkvorm is erg geschikt voor zaakvakken.

66. Placemat

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerkingsvaardigheden: luisteren, overleggen en overeenstemming bereiken
Materiaal:	A-3 vel papier, stiften
Tijd:	10 – 15 minuten
Geschikt voor:	groep 3 t/m 8

Instructie:

Elk groepje van vier leerlingen krijgt een vel papier, met in het midden een rechthoek. Vanuit de hoeken van de rechthoek trekken de kinderen lijnen naar de hoeken van het papier. Op die manier ontstaan er nog vier vakken, voor elk groepslid een.. Je geeft een opdracht en elke leerling schrijft in zijn eigen vak zijn ideeën en antwoorden op. Daarna gaan de leerlingen overleggen en formuleren ze een gemeenschappelijk antwoord. Dat schrijven ze op in de gemeenschappelijke rechthoek. Daarop volgt de klassikale uitwisseling. De placemat is een vorm van zelfstandige verwerking.

67. Puzzels

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerkingsvaardigheden: luisteren en hulp vragen
Materiaal:	envelop met kaartjes met tekst of plaatjes
Tijd:	10 – 15 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie: Elk groepje van vier leerlingen krijgt een envelop met kaartjes. Op die kaartjes staan stukjes tekst of (bij jonge kinderen) plaatjes. De kinderen lezen hun kaartjes voor aan de andere groepsleden. De anderen moeten goed luisteren, ze mogen de kaartjes niet zien. In het geval van plaatjes, vertellen de leerlingen wat er op de plaatjes te zien is. Als iedereen geweest is, dan pas gaan kinderen de kaartjes in de goede volgorde leggen. Elke leerling moet aan het einde het verhaal kunnen vertellen. Bij de klassikale nabespreking wijst de leerkracht één leerling per groep aan die het verhaal navertelt of samenvat. De puzzel is een vorm van zelfstandige verwerking.

68. Rotonde

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerkingsvaardigheden: luisteren en evenredig deelnemenuitleg geven
Tijd:	5 – 10 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

Je geeft elk groepje een opdracht, bijvoorbeeld: Noem een woord dat rijmt op... De leerlingen geven om de beurt een antwoord, dit kan zowel mondeling als schriftelijk. Bij de klassikale nabespreking vraag je naar de groepsresultaten. De rotonde kan op diverse momenten van de les ingezet worden. Hij is vooral geschikt voor open vragen met korte antwoorden.

69. Binnencirkel – buitencirkel

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerkingsvaardigheden: luisteren en evenredig deelnemen
Tijd:	10 – 15 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

De leerlingen vormen twee cirkels. Je stelt een open vraag, bijvoorbeeld: welke historische persoon vind jij een held, en waarom? De kinderen in de buitencirkel geven antwoord, de kinderen in de binnencirkel luisteren. Daarna geven de kinderen van de binnencirkel hun antwoord. Vervolgens draait de buitencirkel vijf plaatsen door. Dan stel je een nieuwe vraag en geven weer de kinderen in de buitencirkel eerst antwoord. Daarna geven de kinderen van de binnencirkel hun antwoord. Deze werkvorm kan ingezet worden bij begeleide inoefening of als zelfstandige verwerking.

70. Hoeken

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerkingsvaardigheden: luisteren en samenvatten
Materiaal:	geen
Tijd:	10 – 15 minuten
Geschikt voor:	groep 3 t/m 8

Instructie:

Je geeft toelichting bij de hoeken. In de hoeken hangen bijvoorbeeld papieren met stellingen. De leerlingen lopen naar de hoek waar zij het mee eens zijn. Daar overleggen ze in duo's waarom ze voor die hoek gekozen hebben. Vervolgens steken de kinderen over naar de tegenovergestelde hoek en vormen een duo met iemand uit die hoek. De een is dan dus voor de stelling, de ander is er tegen. Ze beargumenteren hun keuze en onthouden wat de ander vertelt. Tenslotte gaat iedereen terug naar zijn eigen hoek en vertelt de redenen waarom andere kinderen voor een andere hoek hebben gekozen. Bij de klassikale nabespreking vraag je aan kinderen waarom hun partner voor een andere hoek heeft gekozen. De hoeken zijn een vorm van zelfstandige verwerking.

71. Wandel – Wissel uit

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	samenwerkingsvaardigheden: luisteren en evenredig deelnemen
Materiaal:	geen
Tijd:	5 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

Alle leerlingen verspreiden zich onafhankelijk van elkaar in het lokaal. Als jij 'Sta stil!' roept, dan stopt iedereen. Elke leerling vormt een duo met degene die het dichtst bij staat. Je stelt een vraag of geeft een opdracht. De duo's wisselen hun antwoorden uit. Deze werkvorm lijkt erg op de binnen- en buitencirkel. Hij kan ingezet worden bij begeleide inoefening, zelfstandige verwerking of als reflectieopdracht.

72. Tellen in een groep

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	afstemmen op elkaar
Materiaal:	geen
Tijd:	5 minuten
Geschikt voor:	groep 3 t/m 8

Instructie:

Deel de klas in 2 groepen van ongeveer 10 leerlingen. Zet de groep bij elkaar. De eerste groep van 10 leerlingen gaat van 1 tot 10 tellen. Iedereen mag maar 1 getal zeggen, je mag niets anders zeggen en afspreken. Je weet dus niet wie het eerste getal en de volgende getallen gaat zeggen. Zodra je samen een getal roept begin je met de groep weer vooraan bij 1 te tellen. Hoe lang duurt het voordat een groep bij de 10 is?

73. Kleurentikkertje

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	fysiek samenwerken en energie opwekken
Materiaal:	geen
Tijd:	5 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

De leerlingen lopen door de ruimte. De spelleider noemt een lichaamsdeel en een kleur. Als hij 'ja' zegt, moet iedereen zo snel mogelijk met het genoemde lichaamsdeel iets van die kleur aanraken. Dat mag een object zijn, maar ook iets van een van de andere leerlingen. Degene die het laatst is, moet de volgende kleur en het lichaamsdeel noemen.

74. Paardenrace

Groepsfase: **Storming/Norming**

Doel: **fysiek samenwerken en energie opwekken**

Materiaal: **geen**

Tijd: **5 minuten**

Geschikt voor: **groep 4 t/m 8**

Instructie

De leerlingen gaan in een kring staan. Bij de introductie zeg jij als spelleider bijvoorbeeld: "jullie hebben vandaag gewerkt als paarden. Als beloning mogen jullie een paardenrace houden". Doe maar mee. Spring op je paard, kijk elkaar maar eens goed smerig aan...drie, twee, één...en daar gaan we!". Eerst gaan de paarden trappelen, oftewel warm lopen. Je klapt in je handen en slaat met je rechterhand op je rechterbeen en met je linkerhand op je linkerbeen. Vervolgens komen de verschillende aanwijzingen, waarbij de paarden iets moeten doen:

- een horde (springen)
- tussensprint (tempo opvoeren)
- bocht naar links (linksom hangen)
- bocht naar rechts (rechtsom hangen)
- door de waterbak (met de vinger tussen de lippen een op en neer watergeluidje maken)
- de koningin begroeten (buiging maken)
- langs de tribune (applaus)

- sprint trekken naar de finish
- finish: juichen als hooligans!

Doe eerst een oefenrondje en dan een echte race. Varieer de commando's, aan het eind de sprint trekken en naar hartenlust juichen.

Variant: Kamelenrace

Je gaat dan niet staan, maar je zit op je knieën. Het trappelen doe je met je handen op de grond. Zorg er voor dat ze schouder aan schouder zitten of staan.

75. BOEMBOEMBOEM

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	fysiek samenwerken en energie opwekken
Materiaal:	geen
Tijd:	5 minuten
Geschikt voor:	groep 4 t/m 8

Instructie:

De groep maakt een kring, één persoon (A) gaat in het midden staan. Deze wijst steeds mensen aan die binnen drie seconden – of korter- een figuur moeten uitbeelden. Wie een fout maakt of het niet redt binnen de tijd wordt de nieuwe A. De spelleider doet eerst een paar oefenrondjes.

Figuur 1: A wijst iemand aan en roept "Beebaabeloobap"! De ander reageert met "BoemBoemBoem"

Figuur 2: A wijst iemand aan en roept "Olifant". Die persoon maakt een slurf met zijn armen en trompettert terwijl de kinderen links en rechts van hem olifantenoren maken met de armen. Daarbij gaan ze voorovergebogen staan richting degene in het midden en roepen "BoemBoemBoem"

Figuur 3: A wijst iemand aan en roept 'Kamikaze'. Die persoon maakt met zijn vingers een vliegbril op zijn ogen, gaat door de knieën en maakt een

neerstortgeluid, terwijl zijn twee buurmannen ieder een vleugel maken en 'BoemBoemBoem' roepen.

Figuur 4: A wijst iemand aan en roept 'James Bond' Die persoon grijp naar de borst, roept 'Ai' en zakt ineen, terwijl buurman 1 zijn pistool op hem richt en 'BoemBoemBoem' roept en buurman 2 verschrikt naar hem wijst en roept: "Kijk daar, er wordt iemand neergeschoten"

Performing

Sociale contacten bevorderen, groepsidentiteit versterken

- ☐ Aandacht voor samenwerken, elkaar vertrouwen
- ☐ Elkaar complimenten leren geven
- ☐ Samen tot een besluit komen; besluitvormingsprocessen
- ☐ Aandacht voor de kwaliteit van met elkaar omgaan
- ☐ Bespreken welk thema er aan de orde komt.
- ☐ Bespreken welke hoeken er bij een thema passen en samen de hoeken in richten.
- ☐ Gezamenlijk uitstapjes organiseren in het thema
- ☐ Afsluiting van een thema samen met de ouders.
- ☐ Gesprekken over leerresultaten. Beoordelen.
- ☐ Waar willen de leerlingen nog aan werken? Wat willen ze leren?

Complimenten Geven

Ieder mens, kind heeft behoefte aan persoonlijke waardering. Een gemeend compliment doet iets met je en het draagt bij tot een beter gevoel over je zelf. Sommige mensen, kinderen, worden graag bevestigd in alles wat ze doen. Een regelmatig compliment geeft hen de nodige zekerheid, bevestiging om daarmee verder te gaan. Voor anderen kan dat anders zijn, maar waarderen het wel als ze van je horen dat je iets extra's hebben gedaan.

Complimenten zorgen ook voor een betere sfeer in de klas en helpen leerkracht en leerlingen om het positieve gedrag centraal te plaatsen. Wanneer leerkrachten en kinderen bewust gaan kijken op welke punten zij een medeleerling een compliment kunnen geven, ontdekken ze vaak dat er veel dingen zijn die goed gaan. Hierdoor overheerst het ongewenste gedrag minder en hebben leerkrachten minder het gevoel steeds te moeten mopperen.

In How2Talk2Kids wordt gesproken over evaluerend en beschrijvend prijzen. Evaluerende woorden als goed, prachtig en fantastisch kunnen een ongemakkelijk gevoel geven en onbedoeld ook een bepaalde druk leggen op prestaties in de toekomst. Beschrijvend prijzen is teruggeven wat je ziet/voelt en dit bijvoorbeeld samenvat in één woord. Voorbeeld "Je bent al een uur bezig met het leren van je topografie. Dat noem ik nog eens doorzettingsvermogen! Hierdoor leren kinderen wat hun sterke kanten zijn en welke eigenschappen gewaardeerd worden.

Een compliment geven is effectief omdat:

- Een compliment een kind helpt een positief zelfbeeld te krijgen en zelfvertrouwen geeft
- Een compliment gewenst gedrag motiveert
- Een compliment een kind leert dat het met gewenst gedrag positieve aandacht kan krijgen
- Een compliment zorgt voor een betere sfeer in de klas

76. Complimenten Geven

Groepsfase:	Performing
Doel:	complimenten leren geven
Tijd:	20 minuten
Geschikt voor:	groep 4 t/m 8

Introductie: wie vinden jullie dat er in deze klas later directeur van een school moet worden? Waarom?

Gebruik dit gesprek als inleiding dat ze elkaar nu complimenten aan het geven zijn.

Groepsgesprek over wat is een compliment? Hoe voelt het om een compliment te krijgen? Waarover kun je een compliment geven? Benadruk dat je elk kind een compliment kunt geven. Ook over kinderen die je minder goed kent.

Vier soorten complimenten:

1. Uiterlijk (jij hebt mooi lang haar)
2. wat je kan (jij kan goed voetballen, rekenen etc)
3. wat je hebt (jij hebt een mooie fiets)
4. hoe je bent (jij bent behulpzaam, grappig etc)

Met name de laatste soort is mooi om kinderen aan te leren. Je kunt het dan ook uitbreiden naar de zin: *ik vind het fijn dat je behulpzaam bent omdat als ik iets aan je vraag ik weet dat je me helpt en dat vind ik fijn.*

Variant: Vraag aan het eind van de dag wie volgens de klas een compliment heeft verdiend vandaag en waarom.

77. Complimenten lootjes I

Groepsfase:	Performing
Doel:	Complimenten geven
Tijd:	5 - 10 minuten
Geschikt voor:	groep 4 t/m 8

Instructie: Aan de hand van de vier soorten complimenten bedenken de kinderen van elk tafelgroepje samen voor iedereen van het groepje minimaal één compliment. Je kunt de groepjes ook uitdagen om van elke soort compliment eentje op te schrijven.
Laat ze de complimenten op gekleurde vellen schrijven en hang ze bij elkaar op in de klas.

78. Complimenten lootjes II

Groepsfase:	Performing
Doel:	Complimenten geven
Materiaal:	lootjes met de namen van de kinderen erop
Tijd:	15 minuten
Geschikt voor:	groep 4 t/m 8

Instructie: Je laat de kinderen uit je klas een lootje trekken met daarop de naam van een leerling. Aan het eind van de dag geeft elke leerling een compliment aan de leerling die op het lootje staat. Dit betekent dat leerlingen elkaar gaan observeren gedurende de dag om aan het eind van de dag een compliment te kunnen geven over iets dat hij of zij gezien heeft. Het blijft natuurlijk wel tot aan het eind van de dag (of dagdeel) geheim wie wie getrokken heeft...!

79. Complimenten geven III

Groepsfase:	Performing
Doel:	complimenten leren geven
Tijd:	5 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

Zet een stoel voor de groep; de complimentenstoel. Wie daar op zit, krijgt van iedereen een compliment (of een van te voren af te spreken aantal). Dat mag over van alles gaan, als het maar een echt compliment is. Als je op de stoel zit, mag je alleen luisteren. Zor dat iedereen een keer aan de beurt komt in de loop van de tijd.

Als het klaar is kun je vragen: welk compliment vond je het leukst om te krijgen en waarom?

80. Kind van de dag

Groepsfase:	Performing
Doel:	Complimenten leren geven
Materiaal:	groot blad met naam van een leerling
Tijd:	5 - 15 minuten
Geschikt voor:	groep 4 t/m 8

Instructie: Maak een blad voor een leerling waar op staat Complimentenlijst en zet zijn of haar naam er op. Laat kinderen complimenten geven aan deze leerling en zet deze op de lijst. Deze kun je ophangen in de klas en later meegeven naar huis. Zorg er voor dat alle kinderen aan de beurt komen.

81. Complimentenspel

Groepsfase:	Performing
Doel:	Complimenten leren geven

Tijd: 10 minuten
Geschikt voor: groep 4 t/m 8

Instructie: Geef de groep een compliment. Bijvoorbeeld 'Ik vind dat jullie heel snel stil zijn als ik het stilte teken gebruik. Dat vind ik fijn, want dan kan ik lekker snel met de les beginnen'.

Leg het spel uit.

Er gaat straks een leerling naar de gang. Met de leerlingen in de klas bedenken we vijf complimenten voor een leerling. Dan halen we de leerling terug in de klas. Om de beurt noemen de vijf leerlingen het afgesproken compliment. Degene die gaat raden voor wie de complimenten zijn, mag het vijf keer proberen.

Ook hier: zorg dat alle leerlingen een keer aan de beurt komen.

Tips: Leg uit dat de complimenten wel echt bij het kind moeten passen

Stimuleer de leerlingen om zoveel mogelijk verschillende soorten complimenten te bedenken. Ze kunnen iets zeggen, over wat iemand goed kan, over hoe iemand eruit ziet, en over de eigenschappen of kwaliteiten van een klasgenoot. Een algemeen compliment als: 'Amelie is altijd heel lief' kun je concreet laten maken door bijvoorbeeld te vragen: 'Waar merk je dat aan?'

Reageer met een compliment als leerlingen een origineel compliment bedenken dat goed past bij het kind dat aan de beurt is, en als leerling kunnen uitleggen waarom ze dat compliment gekozen hebben.

Haal af en toe naar voren dat de leerlingen die 'fout' geraden worden, ook een compliment krijgen. Bevestig dat de 'rader' goed heeft nagedacht als dat compliment ook echt past bij de naam die ze noemden.

82. Complimentensleutel

Groepsfase: Performing

Doel: Complimenten geven

Tijd: 5 - 20 minuten

Geschikt voor: groep 4 t/m 8

Instructie:

Wie heeft de complimentensleutel in het laatje..... Elke dag ligt de complimentensleutel bij iemand in zijn/haar laatje verstopt. Dit is geheim!!

Het kind met de complimentensleutel geeft de hele dag complimenten aan andere kinderen. Het valt natuurlijk op als alleen het kind met de sleutel complimenten geeft. De andere kinderen moeten dit ook doen om het spannend te maken. En zo kun je iemand laten denken dat jij de sleutel hebt. Aan het einde van de dag moet de klas raden wie de complimentensleutel heeft. Het kind dat dit weet mag de sleutel bij iemand anders in het laatje stoppen.

Zo worden er veel complimenten uitgedeeld. Vraag de kinderen te vragen welke complimenten ze gegeven en gekregen hebben.

83. Complimentenposter

Groepsfase: Performing

Doel: complimenten geven

Tijd: 20 minuten

Geschikt voor: groep 4 t/m 8

Instructie:

Maak een complimenten poster.

Op de website van juf linda een **Complimentenposter**

<http://klasvanjuflinda.nl/klasmanagement/3709/complimentenposter/>

Hij is te downloaden en te gebruiken, maar je kunt natuurlijk ook zelf of de kinderen een poster (laten) maken.

84. Tegoedbon

Groepsfase: Performing
Doel: beloningskaartjes verdienen
Tijd: 1 - 3 minuten
Geschikt voor: groep 4 t/m 8

Instructie: Maak gekleurde kaartjes (Van Liselotte Vertenten) inhoud aan te vragen via contactformulier www.klassenkracht.nl o.v.v. kaartjes bij Tegoedbon nr. 84.

85. Beloningspot

Groepsfase:	Performing
Doel:	complimenten geven
Tijd:	2 minuten
Materiaal:	Pot met daarin beschreven ping pong balletjes
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

Vaak is het leuker om te belonen met willekeurige beloningen dan met materiele beloningen, houdt het spannend!!

Bijvoorbeeld: je mag 5 minuutjes op de computer, je mag een dropje uit de pot, je mag naast je vriend lopen vandaag, je mag als eerste kiezen bij het werkuur, je mag als eerste kiezen bij het vrije spel je mag tijdens zelfstandig werken op de stoel van de juf zitten je mag bij gym het eerste tikspel verzinnen je mag bij gym het laatste tikspel verzinnen je mag ...

86. Positieve Dagafsluiting

Groepsfase:	Performing
Doel:	complimenten geven
Tijd:	5 minuten
Materiaal:	geen
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

Sluit elke dag **positief** af. Benoem bijvoorbeeld 5 dingen die goed gingen. Schrijf ze op een post-it en hang ze op. Wanneer je dit doet, gaan de kinderen en jij als leerkracht met een **positief gevoel** naar huis. Ook op dagen dat het allemaal niet zo lekker liep, zijn er altijd positieve dingen te vinden. Besteed geen aandacht aan de negatieve dingen.

87. Complimenten Harmonica

Groepsfase:	Performing
Doel:	complimenten geven
Tijd:	15 minuten
Materiaal:	A-4 tjes
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

De leerlingen zitten in een kring. Iedere leerling krijgt een A-4 aangereikt met daarop de naam van één van de klasgenoten. Op het papier schrijf je bovenaan een compliment voor de desbetreffende leerling. Vervolgens vouw je het papiertje zo, dat jouw compliment niet meer te lezen is voor een ander (maar de naam van de persoon nog wel). Dan geef je het papiertje door aan de leerling die naast je zit en het proces herhaalt zich. Zo gaat elk papiertje de hele kring rond. Als iedereen geweest is, is het papiertje zo gevouwen dat het op een harmonica lijkt. Aan het einde van de oefening krijgt ieder een papier met zijn of haar naam erop en alle complimenten die daar opgeschreven staan.

88. Zonnetje van de week

Groepsfase:	Performing
Doel:	complimenten geven
Tijd:	
Materiaal:	Groot A-2 vel, Gele cirkel en smalle gele stroken
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

Hang een groot papier op in de klas. Plak daarop een gele cirkel en voor elk kind een zonnestraal (smalle strook). Schrijf in de zon de naam van het kind dat het zonnetje van de week is. Alle kinderen schrijven in de loop van de week een compliment op een straal voor deze leerling.

89. Bloemenmuur

Groepsfase:	Performing
Doel:	complimenten geven
Tijd:	5 - 10 minuten
Materiaal:	Groot A-2 vel, Gele cirkel en smalle gele stroken
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

De kinderen benoemen over zichzelf waar ze tevreden over zijn.
Aan het eind van een dag of een week schrijven kinderen op een bloemfiguur wat hij of zij die dag of week goed gedaan heeft. Bijvoorbeeld ik het een ander geholpen met het oefenen van topografie, of ik heb hard gewerkt voor mijn spreekbeurt etc.

90. Geheime vriend van de week

Groepsfase:	Performing
Doel:	complimenten geven
Tijd:	5 minuten
Materiaal:	pot met kaartjes met namen
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

Alle kinderen trekken een kaartje met daarop een naam van een klasgenoot. Zij moeten deze week extra aardig zijn voor deze leerling. Aan het eind van de week moeten de kinderen raden wie volgens hen hun 'vriend' van de week was.
Maar als 1 iemand aardig is, dan is het zo geraden. Dus je merkt dat kinderen aardig gaan zijn naar meerdere kinderen. Zodat het moeilijker wordt om te raden wie de geheime vriend is.

91. Ik waardeer...

Groepsfase: Performing
Doel: complimenten geven
Tijd: 5 - 15 minuten
Materiaal: A-3 vel
Geschikt voor: groep 4 t/m 8

Instructie:

NAAM: .....

ik WAARdeer

Wat je doet...

Wie je bent...

Five thumbs up icons and five heart icons for feedback.

The worksheet is a vertical A3 sheet with a light purple and pink background. At the top, it says 'NAAM: .....'. Below that, 'ik WAARdeer' is written in large, orange, hand-drawn letters. There are two large rectangular boxes for writing: a grey one labeled 'Wat je doet...' and a pink one labeled 'Wie je bent...'. At the bottom, there are two rows of five circular icons each. The top row contains five thumbs-up icons, and the bottom row contains five heart icons. A small copyright notice is visible at the very bottom right.

92. Eigenwaarde

Groepsfase: Performing
Doel: complimenten geven
Tijd: 15 minuten
Materiaal: Werkblad eigenwaarde
Geschikt voor: groep 1 t/m 8

Instructie:

Werkblad eigenwaarde

5 dingen die ik Leuk vind aan mezelf:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

93. Sociaal groepsboek

Groepsfase:	Performing
Doel:	Herinneringen vastleggen; samen gevoel
Materiaal:	geen
Geschikt voor:	groep 3 t/m 8

Instructie:

Maak een boek waarin de sociale belevenissen van het schooljaar worden bijgehouden zoals feesten en projecten, maar ook ziekte of verhuizing. Elk weekend mag een leerling dit boek mee naar huis nemen en thuis laten zien.

94. Blinddoeken

Groepsfase:	Performing
Doel:	vertrouwen ontwikkelen
Materiaal:	geen
Tijd:	5 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie: Maak groepjes van 3 in de klas. 1 persoon krijgt een blinddoek om (theedoek). De andere 2 kinderen moeten zonder de geblinddoekte persoon aan te raken de geblinddoekte persoon een parcours laten lopen (rondje door de klas). Alleen door goed en duidelijk te communiceren zal de geblinddoekte persoon nergens tegenaan stoten. Dit spel kan gespeeld worden met meerdere groepjes tegelijk.

Variant: Maak het parcours moeilijker.

95. De rij

Groepsfase:	Storming/Norming
Doel:	Samenwerken; leiderschap accepteren
Materiaal:	papier
Tijd:	20 – 30 minuten
Geschikt voor:	groep 5 t/m 8

Instructie:

De klas wordt opgesplitst in groep A en B. Elke leerling staat op een blad papier en staan achter elkaar. Tussen groep A en B ligt een leeg blad.

A5 | A4 | A3 | A2 | A1 | | B1 | B2 | B3 | B4 | B5

Het doel van deze oefening is dat ze van plaats wisselen op die manier dat groep A de plaatsen inneemt van groep B en omgekeerd. Het eerste groepslid van A moet dus op de laatste plaats van B komen te staan en zo verder. Hierbij dienen enkele regels in acht genomen te worden:

- Je moet bij elke verplaatsing op een leeg blad gaan staan.
- Eén voor één verplaatsen.
- Je mag niet achteruit.
- Je mag geen 2 personen voorbij steken.
- Je mag niemand van de eigen groep voorbij steken.
- Wanneer de rij zich niet meer kan verplaatsen, moet je volledig opnieuw beginnen.

Oplossing

A1 naar leeg

B1 over A1 naar leeg B2 naar leeg

A1 over B2 naar leeg A2 over B1 naar leeg A3 naar leeg

B1 over A3 naar leeg B2 over A2 naar leeg B3 over A1 naar leeg B4 naar leeg

A1 naar leeg

A2 over B3 naar leeg A3 over B2 naar leeg A4 over B1 naar leeg

B1 naar leeg
B2 over A4 naar leeg B3 over A3 naar leeg B4 over A2 naar leeg
A2 naar leeg
A3 over B4 naar leeg A4 over B3 naar leeg
B3 naar leeg
B4 over A4 naar leeg
A1 naar leeg

96. Blinddoeken

Groepsfase: Performing
Doel: vertrouwen ontwikkelen
Materiaal: geen
Tijd: 5 minuten
Geschikt voor: groep 1 t/m 8

Instructie: Laat kinderen hun ogen sluiten. Vraag ze door de ruimte te gaan lopen zonder ergens tegen aan te botsen en op te letten wat er gebeurt.

Nabespreking:

Wat gebeurt er als je met je ogen dicht loopt?
Welke zintuigen worden bij jou actief?
Word je voorzichtiger?
Hoor je beter of voel je scherper?

97. Blinddoeken II

Groepsfase: Performing
Doel: vertrouwen ontwikkelen
Materiaal: blinddoeken (helpt van het aantal kn in je klas)
Tijd: 10 -15 minuten
Geschikt voor: groep 1 t/m 8

Instructie:

Laat kinderen tweetallen maken A en B (of maak zelf tweetallen). A krijgt de blinddoek. Deze leerling bindt de blinddoek voor en B checkt samen met A dat hij echt niets kan zien. B begeleidt A nu door de ruimte en zorgt er voor dat A nergens tegen aan botst. A en B wisselen van rol.

Variant: Leerlingen in het speellokaal een parkour laten aanleggen, zodat ze bijvoorbeeld ook op of onder dingen door moeten lopen, die de geblinddoekte leerlingen niet hebben gezien. Het verrassingseffect is dan nog groter. Leerlingen weten niet wat er komen gaat.

Nabespreking: Hoe was het om te begeleiden?

Hoe was het om begeleid te worden?

Wat gaf een veilig gevoel? Wat maakte het spannender?

Eventueel wisselen van tweetallen.

98. Blinddoeken III

Groepsfase:	Performing
Doel:	Vertrouwen ontwikkelen
Materiaal:	blinddoeken
Tijd:	5 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie:

Laat kinderen tweetallen maken A en B (of maak zelf tweetallen). A krijgt de blinddoek. Deze leerling bindt de blinddoek voor en B checkt samen met A dat hij echt niets kan zien. B begeleidt A nu door de ruimte en zorgt er voor dat A nergens tegen aan botst. Varieer met begeleidingsvormen. Ga bijvoorbeeld achter de geblinddoekte leerling staan en spreek een aantal codes met elkaar af.

Hand op je hoofd is naar beneden zakken
Hand op je rechterschouder is rechtsaf slaan
Hand op je linkerschouders is linksaf slaan
Als je geen aanraking voelt stop je.
Begin langzaam met deze oefening. Het stoppen is namelijk heel erg moeilijk. Het vraagt veel concentratie om in contact te blijven met de handen van de begeleider. Als iemand nit stop moet je de ander bij de schouder pakken en hem laten stoppen.

Nabespreking:

Hoe was het om te begeleiden?
Hoe was het om begeleid te worden?
Lukt het om je aandacht bij de hand te houden?
Eventueel wisselen van tweetallen.

99. Vertrouwen I

Groepsfase:	Performing
Doel:	Vertrouwen ontwikkelen
Materiaal:	geen
Tijd:	15 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 8

Instructie: Laat kinderen groepjes maken van vijf. Ze vormen een kring en 1 leerling staat in het midden van de kring. Hij laat zich geblinddoekt rustig in de armen van de omringende kinderen vallen. De groep duwt de middelste leerling steeds naar de andere kant van de cirkel. Er ontstaat een wieg-effect. Na een paar minuten wisselen. Laat iedereen het ervaren.

Nabespreking:

Hoe was dit om te doen? Ervaren?
Kon je je overgeven aan de armen van de kinderen?
Wat maakte het veilig of onveilig

100. Vertrouwen II

Groepsfase:	Performing
Doel:	Vertrouwen ontwikkelen, hulp vragen, leiderschap nemen en ontvangen
Materiaal:	blinddoeken
Tijd:	30 minuten
Geschikt voor:	groep 6 t/m 8

Instructie: Verdeel de groep in twee teams, team 1 en team 2. Team 1 is verantwoordelijk voor het traject van A naar B en team 2 is verantwoordelijk voor het traject van B naar C. Je loopt met de groep eerste het traject door en geeft aan waar in het traject punt B en C liggen. De opdracht is om straks de hele groep geblinddoekt veilig van punt A naar punt C te brengen. Beide teams krijgen ongeveer 15 minuten om hun eigen traject te verkennen.

Dan blinddoeken uitdelen, de instructie kort herhalen
Observeer als leerkracht wat er groepsdynamisch gebeurt.

Nabespreking:

Hoe heb je je als individu gevoeld,
Wat gebeurde er in de groep,
Hoe kwam jouw team tot beslissingen,
Wie gaf er leiding aan het team?
Verschoof het leiderschap: 1x, 2x of vaker? Waarom en wanneer?
Welke kwaliteiten kwamen naar voren in jouw team?
Hoe vulden de diverse kwaliteiten elkaar aan?
Waarover ontstonden conflicten? Hoe kwamen jullie daaruit?
Hoe goed luisterde iedereen naar elkaar?
Hoeveel vrijheid was er om ideeën naar voren te brengen?

Besluitvorming/Beslissingen leren nemen

Besluitvorming is een sociale vaardigheid. Het gaat over de mate waarin een kind bekwaam genoeg is om goede en doordachte keuzes te maken.

Besluitvormingsproces is het proces, de manier waarop twee of meer mensen een gezamenlijk besluit nemen over een bepaald probleem of kwestie.

Het nemen van beslissingen is niet voor iedereen gemakkelijk. Wil ik op voetbal of op basketbal? Wil ik op paardrijden of toch liever op musicalschool? Wil ik hagelslag op brood of toch liever pindakaas? Trek ik een broek aan of een rok?

Steven Pont noemt vier belangrijke factoren die het nemen van een besluit voor een kind beïnvloedt.

1. Onzekerheid: wanneer je niet alle feiten over een situatie weet en niet weet wat je precies te wachten staat, waardoor je geen beslissing kunt nemen.
2. Complexiteit: De feiten zijn misschien wel bekend maar niet hoe ze met elkaar samenhangen. Ik kan gaan paardrijden bij manege A of manege B. Welke zal ik kiezen?
3. Risico: Stel ik ga op paardrijden bij manege A. Maar de afsrpaak is dat als ik ergens mee begin, ik dat een jaar moet volhouden. Stel dat ik het helemaal niet leuk vindt? Dan zijn de gevolgen van het besluit wel groot.
4. Lijkt op.... situaties. Ik kan me herinneren dat ik graag op ballet wilden. Ik ben er ook op gegaan, maar ik was zwaar teleurgesteld. Ze deden alleen maar spelletjes. Diep van binnen wilde ik graag op ballet, maar ben op turnen gegaan.

Jonge kinderen zijn vaak nog erg emotie gestuurd. Ik wil het nu en wel inmiddellijk, meteen! Ze zijn nog voornamelijk gericht op behoeftenbevrediging. Als kinderen ouder worden kunnen ze meer probleem georiënteerd beslissingen nemen. Niet de emotie maar de gevolgen op de langere termijn spelen een rol.

101. De Rechtszaak

Groepsfase:	Performing
Doel:	meerdere oplossingen kunnen bedenken voor een probleem
Tijd:	15 minuten per zaak
Geschikt voor:	groep 5 t/m 8

Instructie:

De klas wordt in groepjes ingedeeld. Eén groep speelt de rechter, één groep de advocaat voor en één groep de advocaat van de tegenpartij. Elk groepje kiest een leerling die het groepje vertegenwoordigt. Samen met het groepje wordt het slotpleidooi van de rechtszaak voorbereid. De advocaten hebben 5 minuten om hun slotpleidooi te houden. De rechters gaan na afloop in overleg en geven hun oordeel.

Nabespreking:

Hoe is het om een bepaalde kant van de zaak te moeten verdedigen?
Is het gemakkelijk om een zaak van twee kanten te bekijken of niet?
Hoe bepaal jij je mening?

Laat de klas zelf casussen bedenken die ze kunnen uitspelen.

102. Probleem oplossen

Groepsfase:	Performing
Doel:	meerdere oplossingen kunnen bedenken voor een probleem
Tijd:	15 minuten per zaak
Geschikt voor:	groep 5 t/m 8

Instructie:

Laat de kinderen allerlei problemen bedenken waar ze in de klas mee te maken kunt krijgen en bedenk daar vervolgens allerlei oplossingen bij.

1. Je moet stil aan het werk, maar je weet niet wat je moet doen
2. Je wil graag achter de computer maar er zit al iemand achter
3. Je mag niet meedoen met een spel
4. Je kan je tas niet vinden
5. Degene die naast je zit maakt steeds geluidjes waardoor je je niet kunt concentreren op je werk

Stop de briefjes met problemen in een doosje. Behandel zo dagelijks 2 of 3 problemen met elkaar. Laat kinderen met zoveel mogelijk verschillende oplossingen komen.

103. Dit of Dat?

Groepsfase:	Performing
Doel:	leren kiezen tussen twee dingen
Tijd:	20 – 30 minuten
Geschikt voor:	groep 1 t/m 4

Instructie:

Je legt steeds twee keuzes voor waar een kind in moet kiezen en vertelt waarom hij deze keuze maakt.

Je vindt geld: breng je het terug of houdt je het?

Er ligt snoep op tafel: eet je het op of laat je het liggen?

Patat of pizza?

Bloemkool of worteltjes?

Karate of Judo?

The Marshmallow Test

Filmpje laten zien in de klas. En het experimente zelf gaan doen. Leg bij de kinderen een marshmallow of een ander lekkernij op tafel. Kunnen ze zich beheersen? Nabespreken wat er gebeurd, hoe ze het lekkers kunnen weerstaan.

https://www.youtube.com/watch?v=QX_oy9614HQ

Moreel redeneren

Veel onderzoek naar sociale ontwikkeling bij jongeren is gericht op de morele ontwikkeling. Het gaat hier om een complex onderwerp waarin keuzes gemaakt moeten worden tussen je eigen belangen en belangen van iemand anders. Hoe gaan we om met gevangenen, of met asielzoekers. Door met kinderen aan de slag te gaan met dilemma's ga je in op onderliggende waarden die met elkaar in strijd zijn. Er is geen goed of fout antwoord. Het is de zoektocht naar welke waarde is hierin leidend voor jou? Door dilemma's voor te leggen aan kinderen ontdek je ook dat het afhangt van het stadium van sociaal geweten, voor welke oplossing ze kiezen.

In het Heinz dilemma toont Kohlberg (in het puberende brein) dit aan: Tienjarigen zijn vooral gericht op het vermijden van straf en het krijgen van beloning. Er zijn kinderen die zeggen dat Heinz niet mag stelen en dat hij anders de gevangenis in moet. Er zijn ook kinderen die zeggen dat Heinz wel mag stelen omdat zijn vrouw hem dan aardig vindt.

Vanaf veertien jaar redeneren jongeren vaak volgens het principe dat sociale relaties belangrijk zijn. Dat individuen tegemoet moeten komen aan sociale regels en wetten.

Rond de twintig zie je dat er belang gehecht wordt aan verantwoordelijkheden binnen een sociaal systeem.

In het laatste stadium zijn mensen meer gericht op idealen en morele principes. Hier wordt rekening gehouden met de sociale groep en worden principes als leven en vrijheid opgevat als universele waarden van de mens.

De test van moreel redeneren is voorspellend voor moreel gedrag in de dagelijkse praktijk. Jongeren die veel delinquent gedrag vertonen redeneren op een lager moreel stadium dan jongeren die geen delinquent gedrag vertonen. Deze jongeren kunnen zich minder goed verplaatsen in de intenties van anderen.

104. Duivels Dilemma I

Groepsfase:	Performing
Doel:	helder krijgen van een probleem
Tijd:	20 – 30 minuten
Geschikt voor:	groep 5 t/m 8

Ergens in Duitsland woont een vrouw die bijna gaat sterven aan kanker. Er is maar 1 medicijn dat gebruikt kan worden om de ziekte te genezen. Een arts in hetzelfde dorp als waar de vrouw woont heeft dit medicijn ontdekt. Hij rekent 10 keer de prijs die het eigenlijk zou moeten kosten. De man van de zieke vrouw, Heinz, kan dit bedrag niet betalen - hij heeft maar de helft. De arts weigert het medicijn voor de helft van de hand te doen. Heinz is natuurlijk radeloos en besluit 's nachts in te breken in het huis van de arts om het medicijn te stelen.

Mag heinz dit doen? Waarom niet, wel?

105. Duivels Dilemma II

Groepsfase:	Performing
Doel:	leren argumenten voor en tegen te bedenken
Tijd:	20 – 30 minuten
Geschikt voor:	groep 5 t/m 8

Een groep mensen is door gewelddadige revolutionairen gevangen genomen. Deze geven jou de opdracht om één iemand te kiezen die ze dood maken. Daarna laten ze de rest vrij. Als je weigert te kiezen maken ze tien mensen dood voordat ze de rest vrijlaten.

Mag jij moreel gezien beslissen over dood of leven van een bepaald persoon uit die groep? Zou je dat doen?

106. Duivels Dilemma III

Groepsfase:	Performing
Doel:	leren argumenten voor en tegen te bedenken
Tijd:	20 – 30 minuten
Geschikt voor:	groep 5 t/m 8

Er is een ernstig misdrijf gepleegd. Twee gewapende mannen worden gepakt en het lijkt dat het de daders zijn, maar het bewijs ontbreekt. Ze worden apart in de cel gezet en kunnen niet met elkaar communiceren. De officier van justitie doet elke verdachte het volgende voorstel:

1. Als jullie allebei blijven zwijgen, kan ik jullie niet veel maken. Je krijgt dan alleen een lichte straf wegens wapenbezit zonder vergunning.
2. Als er één bekend, is de zaak rond. Degene die bekend zal ik vrijspreken omdat hij zo goed heeft meegewerkt. Degene die niet bekend kan minstens tien jaar gevangenisstraf verwachten.
3. Als jullie allebei bekennen, krijgen jullie allebei vijf jaar.

De vraag is: wat kan een gevangene het beste doen (optimale strategie)?

107. Vervoer

Groepsfase:	Performing
Doel:	leren argumenten voor en tegen te bedenken
Tijd:	20 – 30 minuten
Geschikt voor:	groep 5 t/m 8

Stel velen gaan op hetzelfde moment naar hun werk en men kan de bus nemen of de auto. Reizen met de bus duurt tien minuten langer doordat je naar de bushalte moet lopen en doordat de bus een omweg via haltes maakt. Als echter meer mensen de auto nemen ontstaat er een file, en daar heeft de bus ook last van.

Wat zou je doen?

(Hier zie je een vergelijkbaar resultaat als van het gevangenendilemma. Ongeacht wat de anderen doen, het is altijd beter voor mezelf om de auto te nemen, ook al is er een duidelijke aansporing om collectief het openbaar vervoer te nemen).

Besluitvormingsproces

Beslissingen worden over het algemeen democratisch genomen, met andere woorden, de meeste stemmen gelden. In sommige gevallen ook de 'zwaarste' stemmen gelden. Dit zijn vaak beslissingen met weinig draagkracht en daardoor niet zo effectief. Er blijft vaak een groepje mensen achter die het fundamenteel oneens is met zo'n beslissing, maar die zich moeten voegen naar de meerderheid. Dit zijn ook vaak de mensen die de uitvoering van zo'n beslissing vertragen of traineren.

We kennen ook het poldermodel. Dit houdt in dat iedereen het eens moet zijn met een beslissing voordat die genomen kan worden. En hoewel je hier besluiten mee neemt die door de gehele groep worden gedragen, neem je er niet zo veel van. Vaak ontstaan hier oeverloze en tijdrovende discussies waar weinig productieve besluitvorming uit komt en dat komt de effectiviteit van de organisatie als geheel niet ten goede.

Er bestaat ook een beslissingsmodel dat voorziet in draagkracht en in snelheid, namelijk het sociocratische model. Sociocratische besluitvorming gaat uit van het principe dat een besluit alleen genomen wordt als geen van de aanwezigen een overwegend bezwaar heeft tegen het besluit. Dit houdt in dat niet iedereen het eens hoeft te zijn, maar dat niemand beargumenteerde bezwaren heeft tegen een voorstel. Als er wel overwegende bezwaren zijn dan wordt gekeken hoe het besluit moet worden aangepast, zodat er een consent ontstaat onder de betrokkenen.

Hierdoor ontstaat een vergader- of besluitvormingsmodel dat uit gaat van gelijkwaardigheid van alle deelnemers. Besluiten die worden genomen zijn over het algemeen beter omdat ze volledige draagkracht hebben en omdat ze op basis van argumenten van de totale groep zijn genomen en niet op basis van machtspositie van individuen (www.wonderwijs.org).

108. Groepsvergadering

Groepsfase:	Performing
Doel:	Leren om met elkaar beslissingen te nemen
Tijd:	20 – 30 minuten
Geschikt voor:	groep 5 t/m 8

<http://www.leraar24.nl/video/3117/burgerschapsvorming-groepsvergadering>

In de wijk Overvecht loopt op de Marcusschool een pilot genaamd 'de Vreedzame wijk'. Hierin wordt de aanpak van de Vreedzame School op de hele wijk toegepast. Leerlingen en leerkrachten kunnen ervaringen en inzichten van binnen de school nu ook buiten de school toepassen. Het is als het ware democratisch burgerschap buiten de schooldeur. Er doen ook allerlei verenigingen en stichtingen vanuit de wijk mee aan het project.

Groepsvergadering en leerlingparticipatie De vijfde les binnen deze serie gaat over 'groepsvergadering en leerlingparticipatie'. De groepsvergadering is gericht op het creëren van een democratisch orgaan in de school, waarin leerlingen daadwerkelijk mogen meebeslissen over zaken die hen aangaan.

Burgerschap De school is een ideale plek om te oefenen voor actief en democratisch burgerschap. Democratisch Burgerschap streeft naar een democratische gemeenschap, waarin iedereen een stem heeft, zich gezien en gehoord voelt, en op een positieve manier met elkaar omgaat. Door jongeren actief te betrekken bij de samenleving waar ze deel van uitmaken, zorgen we ervoor dat ze zich medeverantwoordelijk gaan voelen voor die samenleving.

Ander filmpje over groepsvergadering op:

<http://ntracademie.nl/clips/clip/show/830-overleggen-moet-je-leren.html>

Wie is Jelly Bijlsma?

Ik help Basisscholen Regie te voeren op Groepsvormingsprocessen, waardoor er een sociaal leer- en leefklimaat ontstaat zonder pestgedrag en ordeproblemen.

Ik ben leerkracht, orthopedagoog, gz-psycholoog en 30 jaar werkzaam in en rond het onderwijs. Gespecialiseerd in de begeleiding van "vastgelopen" teams en "moeilijke" groepen. Ik geef teamtrainingen, supervisie en individuele coaching.

Ik ondersteun scholen vanuit de **RESPECT-aanpak** bij het optimaliseren van hun pedagogisch en sociaal (groeps) klimaat in de school.

Missie

Een bijdrage leveren aan een betere wereld door leerkrachten deskundig en bewust te laten worden van de diepere betekenis van het groepsdynamisch proces. Met als doel kinderen sociaal, zelfbewust en verantwoordelijk te leren worden.

Pesten, slechte leerprestaties, veel ruzies, slechte samenwerking tussen kinderen; het zijn allemaal gevolgen van een negatief verlopen groepsproces. Een negatieve groep zorgt voor ordeproblemen en veelal slapeloze nachten; zowel bij de leerkracht als bij de leerlingen.

Dit gratis e-book heb ik gemaakt voor leerkrachten zodat zij praktisch aan de slag kunnen met werkvormen die het leer- en leefklimaat in de klas positief beïnvloeden. Groepsvormingsactiviteiten vormen de basis voor een positieve groepsontwikkeling

Facebook

Kijk ook eens op mijn [Facebookpagina](#), daar plaats ik regelmatig berichten en werkvormen voor leerkrachten.

Website

www.klassenkracht.nl

Blog en Nieuwsbrief Mijn nieuwsbrief is nog niet uit, zit in de pen. Maar op mijn blog kun je artikelen lezen die mijn missie ondersteunen jellybijlsma.wordpress.com.

Bronnen

internet

Pinterest

Jantje Beton

www.onderwijsmaakjesamen.nl

<http://klasvanjuflinda.nl/klasmanagement/3709/complimentenposter/>

101.werkvormen.nl

www.hetkind.org

http://nl.scoutwiki.org/Lijst_van_kennismakingsspellen

<http://www.kropveld.net/Wesp/Kennismaking>

<http://www.jeugdwerker.be/downloads/kennismakingsspelletjes.pdf>

<http://mens-en-samenleving.infonu.nl/sociaal-cultureel/42582-kennismakingsspel-voor-jongeren-en-volwassenen.html>

<http://www.diomedon.nl/index.php?id=207>

<http://kennismaking.yurls.net/nl/page/>

<http://wij-leren.nl/cooperatieve-werkvormen-artikel.php>

www.klasvanjuflinda.nl

<http://www.slideshare.net/sallyafc/emotions-board-game>

Dick Koolbergen, Maaïke Koolbergen, Silke Koolbergen, Joukje van Dam, Pamela van Walbeek, Karin van der Plas, Anneke Postma, Suzette Ubbink, Alice Rijnveld en al die mensen die ik de afgelopen 25 jaar ontmoet heb en waar ik dingen in de klas heb gezien die mij geïnspireerd hebben.

Handboek Positieve Groepsvorming. Maya Bakker & Ivo Nijland

Grip op de Groep. Rene van Engelen

Coöperatieve werkvormen op de Basisschool. M. Forrer en B. Kenter

Energize van Leefstijl

Spelletjes van 3 minuten om kinderen te motiveren. Kathy Paterson.

Tot slot: mocht je iets herkennen en de bron niet vermeld zien staan, laat het me alsjeblieft weten, dan zet ik het er alsnog bij.